

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

31. évfolyam -- 3. szám

2023. június

A TARTALOMBÓL

„Questions of the integrity of transnational serial archaeological nominations” ICAHM Meeting 2022

Az ICOMOS MNBE XXXIII éves rendes közgyűlése
Budapest MNL Országos levéltára - 2023. május 19.

Az ICOMOS Fiatal Műemlékvédők fórumának
kirándulása Biatorbágyon

Gömöri középkori utak III.

1825

A Magyar Tudományos Akadémia
Műemléki Munkacsoportjának állásfoglalása a
műemlékűgyről

BÚCSÚZUNK...

Dr. Szűcs Endre (1944-2023)
Dr. Geróné Dr. Sándor Mária (1933-2023)

Az ICOMOS Híradó 2022. decemberi számában jelent meg Visy Zsolt beszámolója az ICAHM 2022 decemberében, Dublinban tartott konferenciájáról. A konferencián tartott előadásának anyagát itt adjuk közre:

Questions of the integrity of transnational serial archaeological nominations

Zsolt Visy

ICAHM ANNUAL MEETING 2022
The World Heritage Convention at 50:
Evolution and influence on
Archaeological Heritage Management since 1972
Dublin 7-8.12.2022

The demand of integrity is, together with authenticity, the most important requirement to justify the Outstanding Universal Value for a site worth to be inscribed in the World Heritage List. It has been discussed and dealt in more documents of the ICOMOS and the World Heritage Community. Its latest definition is – following the International Expert Meeting in Al Ain, 2012 – is to be read in the 87-89. paragraphs of the Operational Guidelines (2021):

Operational Guidelines (2021)

- Integrity is a measure of the wholeness and intactness...
- Integrity means that the property ... includes all elements necessary to express its Outstanding Universal Value, is of adequate size to ensure the complete representation of the features and processes which convey the property's significance.

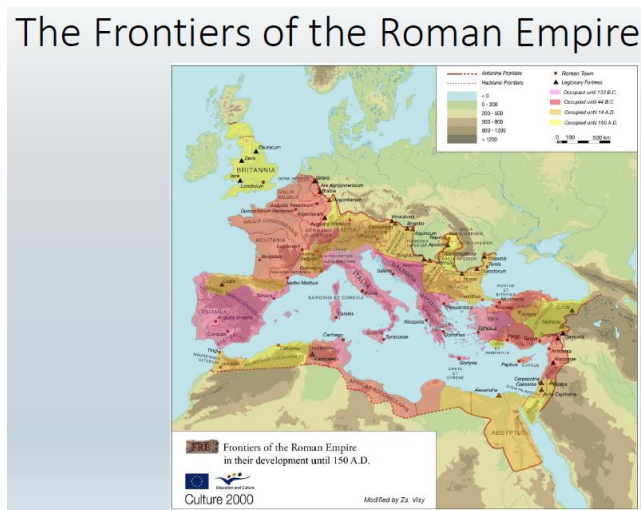
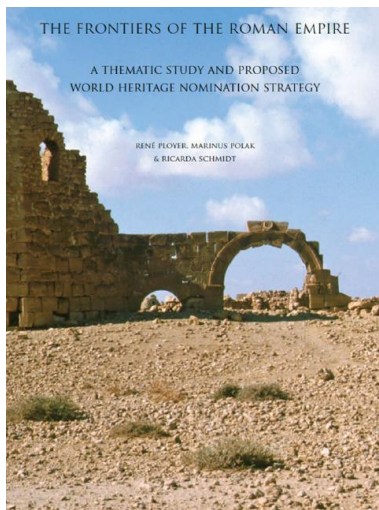
The Report of the International Expert Meeting on Integrity for Cultural Heritage Al Ain (United Arab Emirates) in 2012 provided a detailed definition of the integrity.

International Expert Meeting on Integrity for Cultural Heritage Al Ain (United Arab Emirates) in 2012

- The meeting noted that there is a variety of definitions of integrity and referred to functional, structural and visual integrity as defined by the La Vanoise Expert Meeting (France, 1996), which were taken up by cultural heritage experts as socialfunctional, structural and visual integrity (e.g. Jokiletho 2006, Stovel 2007).
- Other potential aspects of integrity were also discussed at the meeting including three concepts as the 'integrity of composition', the 'integrity of structure, relations and visual integrity' as well as 'functional integrity'.
- The meeting further noted that establishing the conditions of integrity of a property includes the detailed analysis and establishment of what the attributes that convey the values of the property are, while considering the relationship between the different elements and the whole as well as the relationship between the different elements.

The meeting referred to functional, structural, and visual integrity (as defined by the La Vanoise Expert Meeting (France, 1996)). One can speak about 'integrity of composition', about 'integrity of structure, relations and visual integrity' as well as 'functional integrity'. "The conditions of integrity of a property include the detailed analysis and establishment of what the attributes that convey the values of the property are, while considering the relationship between the different elements and the whole as well as the relationship between the different elements. The conditions of integrity can be enhanced with the establishment of an adequate buffer zone". Herb Stovel considered that "integrity be understood as the ability of the property to secure and sustain its significance over time".

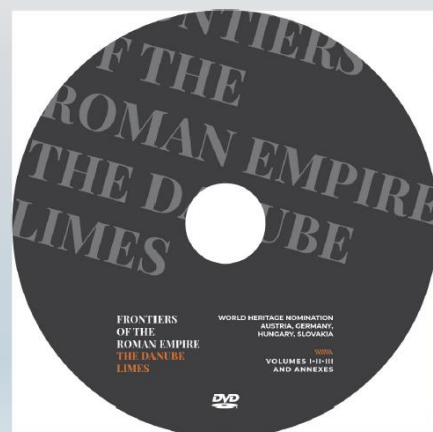
If a property is a transnational serial nomination or inscribed World Heritage Site, the requirements of the integrity must be justified both for the whole property and for every component part of the property. In the case of an archaeological transnational serial nomination the questions of integrity can be more complicated due to the quite different nature, form, and partly the invisibility of the component parts. The World Heritage Committee at its 43rd session in 2010 adopted two statements relevant to future nominations of sections of the Roman frontiers: the preparation of thematic studies for regions and to apply a new nomination strategy, where serial nominations are considered.

It meant that new nominations should be prepared not according to the present state borders, but in bigger units, which better correspond the Roman province borders.

31.01.2018
Frontiers of the Roman Empire – The Danube Limes

The Danube Limes WH nomination dossier of Germany, Austria, Slovakia, and Hungary was submitted to the WH Centre based on these new rules in 2018, and inscribed in the World Heritage List in 2021, but without the sector in Hungary.

The nomination met the Criteria (II), (III), and (IV). :

Criteria

- Criterion (ii): The nominated property exhibits an important interchange of human values, over a span of time or within a cultural area of the world, on developments in architecture or technology, monumental arts, town-planning or landscape design.
- Criterion (iii): The nominated property bears a unique or at least exceptional testimony to a cultural tradition or to a civilization which is living or which has disappeared.
- Criterion (iv): The nominated property is an outstanding example of a type of building, architectural or technological ensemble or landscape which illustrates (a) significant stage(s) in human history.

Let us analyse these questions based on the Danube Limes transnational serial nomination where the common and united project preserved some individual features of the States Parties, also in the respect of the integrity. Let me quote some sentences from the Statement of integrity! :

Frontiers of the Roman Empire – The Danube Limes

The nominated component parts convey the extraordinary complexity and coherence of Roman frontier installations... The integrity of the property is demonstrated through its visible remains and buried archaeological features... Several components have been built over, but where relevant archaeological remains have been proven to exist, they have been included in the property. The selection for the nomination is significant for all the elements which once constituted the frontier system... They represent the long period in which the Danube formed parts of the frontiers of the Roman Empire. Therefore, through its wholeness and intactness the Frontiers of the Roman Empire – The Danube Limes have a high integrity.

The integrity must be analysed in respect of the whole nomination, in its different segments, in the groups of its components and also in the component parts. The functional, structural, and visual integrity is of importance in all cases. Although it was not emphasised, the new rule served the wholeness and intactness of the Roman frontiers long the Danube better than before, as most of the features are in the 2400 km long frontier similar.

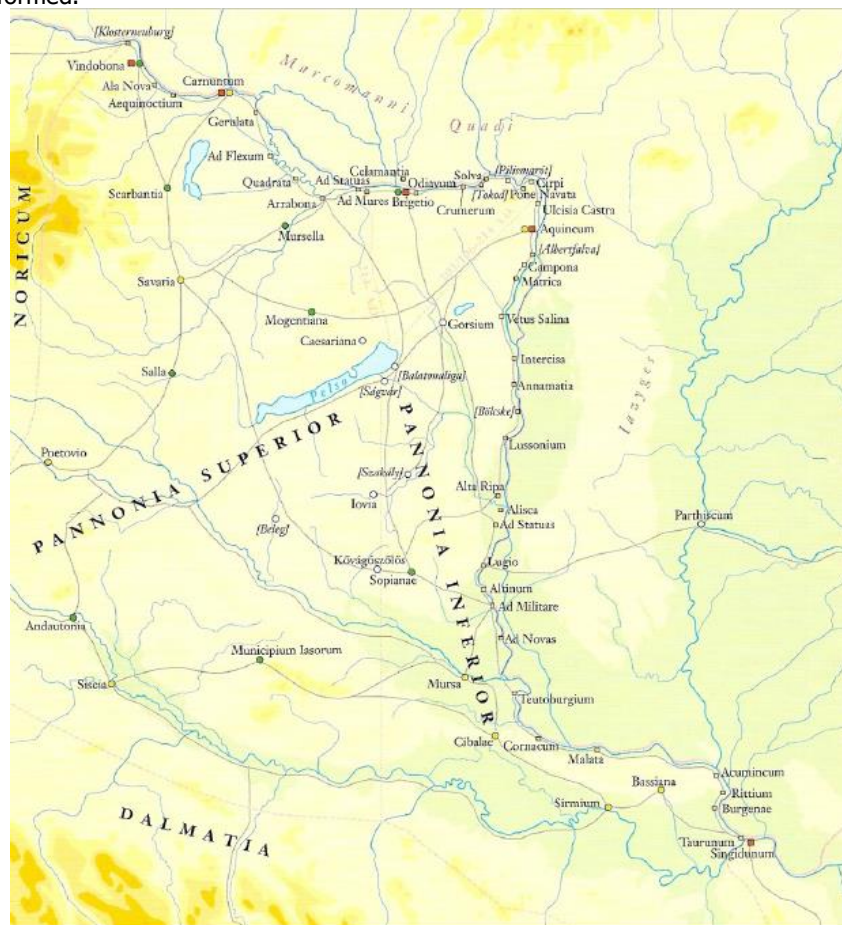
The Roman frontier was composed from some legionary fortresses and a great number of auxiliary forts. These fortifications were established in strategically important sites on the right side of the river, 15-30 km from each other. While the 500-6000 soldiers of the garrisons stayed in the forts, their families and the veterans lived in the civil settlements around them.

The limes line was selected according to the Koblenz Declaration from the second century AD, but earlier and later Roman military installations could be nominated in this line, too.

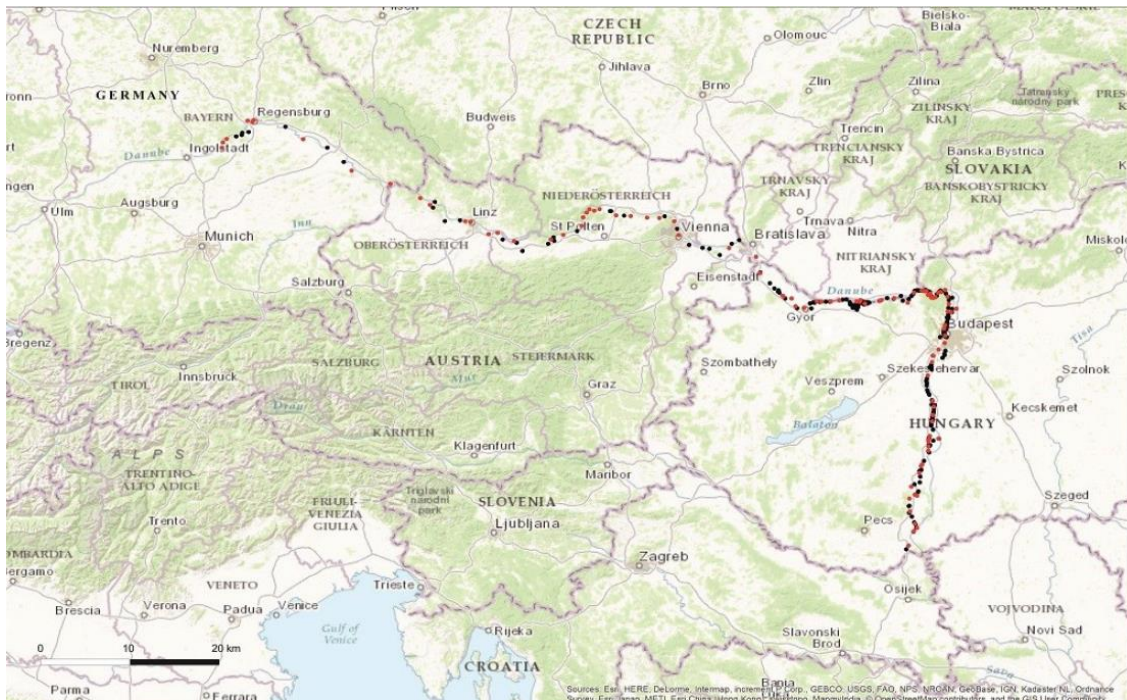
Koblenz Declaration

- During the EAA Annual Conference Esslingen 2001 a preliminary definition of the FREWHS was proposed. That definition was discussed, amended and approved at the Bratislava Group meeting in Koblenz 2004.
- The Frontiers of the Roman Empire World Heritage Site (FREWHS) should consist of the line(s) of the frontier of the height of the empire from Traian to Septimius Severus (98-211 AD), and military installations of different periods which are on that line. The installations include fortresses, forts, towers, the limes road, artificial barriers and immediately associated civil structures.
- It is accepted that Roman frontiers are more complex, and that this might be recognized in a later amendment to the above definition, but this definition is recommended as the first step in the creation of this multi-national World Heritage Site.

Fortifications and their civil settlements were incorporated if the site fulfilled the requirements of the criteria of the selection (archaeological research, intactness, authenticity, visibility, support of the owners and stakeholders). As this kind of the selection was applied in the whole Western segment, the integrity of the nomination was in this respect fully performed.

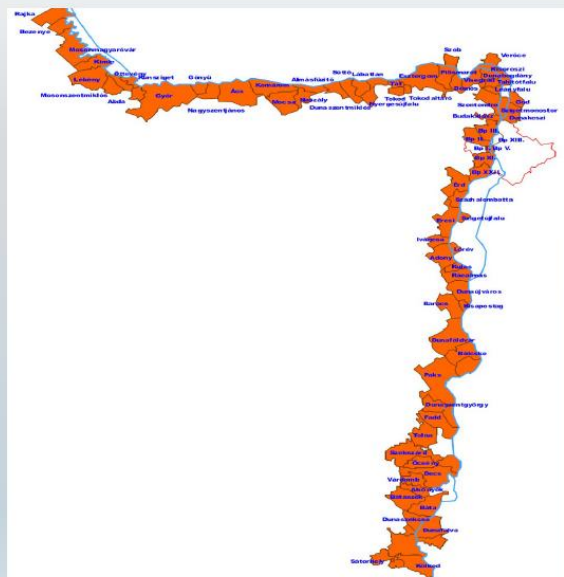
However, regarding the watch towers, the limes-road, and some special military sites such a high common integrity can not be stated. Here we can speak about a lower level of integrity that is relevant for one or another sector of the Danube limes.

The frontier of Pannonia had a more turbulent history than that of Noricum and Raetia (in Germany and Austria). The campaign of Marcus Aurelius in the seventies of the 2nd century AD resulted a great number of temporary camps at the legionary centres in Vidobona, Carnuntum, Brigetio and Aquincum. Nowadays almost only around Brigetio is possible to find these camps, and the aerial research could identify more than 35 such installations. As important special elements of the frontier they were incorporated in the nomination, and – to meet the requirements of the integrity – it was advised by ICOMOS to add them some similar camps on the left side of the Danube. The archaeological research in Pannonia identified more than 150 watch towers along the Danube.

98 sites in 65 groups

- Legionary fortress 2
- Auxiliary fort 20
- Temporary camp 26
- Hill fort 3
- Fort in Barbaricum 2
- Logistic base 1
- Fortlet 2
- Bridge head fort 6
- Watch tower 22
- Watch tower + road 6
- Town 2
- Canabae 2
- Military vicus 9
- Pottery kiln 2
- Road station 2
- Limes road section 10

It is quite different from the situation west from it, and follows from the high-level danger by the side of the Sarmatian and German tribes in the 4th century AD. Their modest nomination should be made to fulfil the requirements of integrity. Similarly, some special types of military installations, bridgehead fortifications and road stations, had to be added to the Hungarian part of the common nomination, as they could be identified only in this sector.

The wholeness of the Roman limes along the Danube would require the nomination of the defending line, but because it was the river Danube, the limes-road could represent it. As the Hungarian research could identify it in long sectors, and some stretches were added to the nomination, to represent the linearity of the frontier system along the Danube.

The third level of wholeness is the integrity of the component parts. During the preparation of the nomination file a special accent was given to this requirement, in order to provide a harmonised representation of them. It was not an easy task, because the very situation was quite different from site to site, also the overbuilt parts of the sites made it impossible. The archaeological research, and especially the applying of the non-disturbing methods helped to make the best solution. In many cases the perimeters of the buffer zones provided the right possibility to fulfil the requirements of the integrity.

The selection of the component parts, and to form the boundary of their core zone and their buffer zone is of great importance for the proper management and sustenance of the property. The management plan of the Danube Limes nomination put a strong emphasis on these questions.

The three levels of integrity as demonstrated on the example of the Frontiers of the Roman Empire – The Danube Limes (West) give three different kinds of argumentation to fulfil the wholeness and intactness of a transnational serial nomination or property:

Three levels of integrity

- the integrity of composition
- functional integrity
- integrity of structure, relations and visual integrity

The highest level is the integrity of composition, a general rule for the entire nomination, and speaking about the Frontiers of the Roman Empire, both the entire frontier of the Roman Empire, as it was done in the Thematic Study, and the given sector, the almost 2500 km long Danube Limes is to be analysed to fulfil the requirements of the integrity.

The second level is the functional integrity. The similar and partly different sectors within the nomination, as it was done and explained on the example of the Pannonian limes in Hungary.

The third level refers to the integrity of structure, relations and visual integrity, to the integrity of the boundaries of the core zones and the buffer zones of component parts, to their visibility, to their management, to their sustenance for the future, to the questions of their presentation and reconstruction.

ICOMOS közgyűlés 2023 – Budapest

2023. május 19-én, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Bécsi kapu téri épületében tartotta meg az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság XXXIII. éves rendes közgyűlését Nagy Gergely levezető elnök vezetésével. A Közgyűlést Dr. Szabó Csaba főigazgató nevében dr. Germuska Pál tudományos és projektekért felelős főigazgató-helyettes köszöntötte.

A közgyűlés 1 perces néma felállással emlékezett meg az elmúlt közgyűlés óta elhunyt tagjairól, a szakma jeleseiről: Rezi Kató Gáborról, Kacs Kovics Fruzsínáról, Galavics Gézaról, Geróné Sándor Máriáról, Knézy Juditról.

Az elnöki, alelnöki, főtitkári és szakbizottsági beszámolók ismertetése után a pénzügyi helyzetről az ellenőrző bizottság elnöke adott tájékoztatást.

A beszámolókat, valamint a 2022-es közhasznúsági beszámolót a közgyűlés egyhangúlag elfogadta.

A vezetőségi és szakbizottsági, valamint az egyszerűsített pénzügyi beszámolókat az alábbiakban tesszük közzé:

Elnöki beszámoló az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága 2022-es munkájáról

Nem tudom, hogy a 2022-es év hogyan fog bevonulni az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság történetébe; egyrészt egy covid utáni teljes év áthúzódo vállalásainak a lezárása, másrészt az újra rendeződés volt az éves feladatunk. Úgy érzem, hogy ezért 2022 a megszokottól nagyobb terhet jelentett aktív tagjainkra, hiszen időnként úgy éreztük, hogy másfél éves feladattal találtuk szembe magunkat.

A 2021-ben megkezdett és a rendkívüli körülmények miatt torlódó programok folytatása azért is szerepelt kiemelt jelentőséggel, mert ez azt az útkeresést is folytatta, ami reményeink szerint nemzeti bizottságunk hosszútávú megújulásához is vezethet. Nagyon remélem, hogy az akkor elkezdődött folyamat a 2022-ben is folytatott klasszikus gyakorlatunkat úgy tudja megújítani, hogy közben az újabb generációk is találhatnak kapcsolódási pontokat a műemlékvédelemmel és – állíthatjuk, hogy - annak meghatározó szervezetével, vagyis az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsággal. Így 2022-ben a korábbi években megszokottaknak megfelelően újra igen tevékeny évet éltünk át.

Annyi könnyebbség azért adódott, hogy kilábaljunk a covidból, ami lehetővé tette, hogy visszatérjünk a régi megszokott munkarendünkhöz. Ez elsősorban azt jelenti, hogy újra a hagyományoknak megfelelően rendezhettük életünket, programjainkat is így szervezhettük.

Mindezek mellett azt is érezhettük, hogy a mi életünkben is a legfőbb állandó a változás. Nem a feladataink tekintetében, hanem a feladatainkból adódó céljaink és programjaink megvalósításához szükséges körülmények biztosításának vonatkozásában. A választások évei mindig valami átalakulást jelentenek, ilyenkor nem csak a finanszírozási lehetőségek módosulnak, hanem munkánkban problémát jelent, ha a feladatkörök átszervezése ismételen alaposan megváltoztatja a műemlékvédelemmel foglalkozó minisztériumi szervezetet. Minden új rendszert felállítása önmagában igen hosszú időt vesz igénybe, vagyis a megfelelő együttműködési kapcsolatok kialakulása, illetve kiismerése a partnerektől független nehézség rejt magában. A legtöbb szakmai kapcsolatot újra kellett rendezni, hiszen ezek nélkülözhetetlenek működésünkhöz, de ez szerencsére nem elvégzendő feladatainkra és kötelességeinkre volt hatással, hiszen az NKA és a Miniszterelnökség korábban megítélt támogatásai átszegtették működésünket.

Szervezeti élet

A választás óta eltelt két év távlatából kijelenthető, hogy szervezetünknek sokat segített az SZMSZ legutóbbi rendelkezése, miszerint a vezetőségi üléseknek hivatalosan is állandó résztvevői nem csak a vezetőség választott tagjai, hanem a Tanácsadó Testület elnöke, az Ellenőrző Bizottság elnöke és újonnan a Díjbizottság elnöke is, továbbá jelen vannak a korábban felelős pozíciót betöltő tiszteletbeli tagjaink. Ezzel a vezetőség munkájában jelentősebb szerepet kaptak a fiatalabbak, de az idősebb kollégák szemlélete is ugyanúgy jelen lehetett a kérdések megvitatásakor. Talán nem elhamarkodott kijelenteni, hogy a vezetőség szintjén biztosítottak látszik a generációk között megkívánt együttműködés, ami az alapja a műemlékvédelem történetileg kialakult és folyamatosan alakuló szemlélet továbbadásának, következetes továbbépítésének. Vezetőségünk 2022-ben öt rendes és egy rendkívüli vezetőségi ülést tartott, de a köztes időkben is folyamatos volt a kapcsolat a vezetőség tagjaival. Több alkalommal az online kapcsolódás lehetőségét is megadtuk, így alig volt olyan alkalom, amikor valamely tagunk nem fejthette ki véleményét az aktuális kérdésekről. A vezetőség vitája/megbeszélése után a döntéseink így a legteljesebb egyetértéssel alakulhattak.

Ugyancsak a vezetőség feladata volt az újonnan szerveződő miniszteriális renddel kialakítani a megfelelő kapcsolatot, a pályázatok követésével programlehetőségeink finanszírozási hátterének biztosítása vált lehetővé. Szervezeti életünk működésének biztosítása mellett állandó programjaink feltételeinek megteremtését, szervezését is elsődleges feladatának tekintette a vezetőség.

Szakmai programjaink a működő tudományos szakbizottságok körében nyújtottak elsősorban szakmai lehetőséget nem csak tagjainknak, hanem minden érdeklődőnek és minden olyan fórumnak, ahol a műemlékvédelemmel kapcsolatos döntések, tevékenységek folynak.

Tevékenységünk 2022-ben is látható volt, elsősorban szakmai köröknek nyújtottunk fórumot. Ez nem jelenti azt, hogy nem tartjuk fontosnak a szélesebb körben való megjelenést, a láthatóságot, véleményünk hangsúlyozását.

Fizető tagjaink száma: 218, ifjúsági tagunk 4

Intézményi tagjaink száma: 19.

Annak ellenére, hogy folyamatosan vannak az ICOMOS MNB-be jelentkezők, a kiöregedő tapasztalt generáció kivonulása létszámunkon is meglátszik. Ugyanakkor öröndetes, hogy újabb intézményes tagok is fontosnak tartják, hogy jelentkezzenek szervezetünkbe.

Az iroda

Szervezetünk sokrétű működését nem tudjuk biztosítani az iroda nélkül. A kapcsolattartás, a programszervezés, a napi feladatok ellátása folyamatosan működő irodát kíván. A 2021-es félévi átmenet után 2022-ben már Szántó Júlia és Keller Annamária kezelte az iroda ügyeit. Az átmeneti időszak zökkenőmentessége volt kollégáink, Szabó Laura és Piros László együttműködésével, és Pakulár Ibolya háttérből nyújtott önzetlen segítőkészségével volt biztosítható az elhúzódó ügyekben is. A sikeres váltás ennek az együttműködésnek, egymás segítségének és a pontos feladatátadásnak köszönhető, amiért valamennyi dolgozónknak köszönettel tartozunk.

Az adminisztrációs központ fenntartásához alapvető magának az irodahelyiségnek a megléte, helyiségének biztosítása. Ezt továbbra is a NÖF-el való együttműködésünk része, amiért ezúton is köszönettel tartozunk.

Pénzügyi helyzet

Létünknek és programjainknak 2022-ben is legjelentősebb forrását az NKA nyújtotta. Másik támogatónk a minisztérium. Sajnos forrásaink abszolút értékben is szűkebbek voltak a korábbi évekhez képest, az áremelkedések miatt pedig a reálértéket tekintve még rosszabb a helyzet, minden rendezvény költsége emelkedett, vagyis teljes mozgási lehetőségünk elmaradt a korábbiaktól. A szerződések elhúzódása és a szűkösebb keretek miatt az ugyanakkora, vagy a szerényebb megítélt támogatási összegek, valamint az árak emelkedése lényegesen jobban átgondolt és csökkentett, szervezett programok szervezését indokolták. Nonprofit szervezetként természetesen nem az eredmény, hanem a fenntartás és a vállalkásunknak megfelelő működés volt ezévből is a legfőbb feladatunk. Nem nyújtózkodtunk a takarónk hosszán túl, programjainkat a lehetőségekhez igazítottuk. Ennek köszönhető, hogy pénzügyi helyzetünk a korábbi évekhez hasonlóan stabil. 2022-ben az ICOMOS MNB programjaihoz, az iroda fenntartásához tudta biztosítani a feltételeket, ami gazdálkodásunk legfőbb célja.

Állandó rendezvényeinket előkészítő üléseink így több esetben válságértekezletnek is hathattak, azonban végül sikerült olyan módosításokat és pénzügyi átcsoportosításokat javasolni, ami mégis lehetővé tette rendezvényeinken a változatlan színvonalú szakmai tartalmat. Példának említhetjük a leginkább érintett Román András Nyári Egyetemet. Pályázati forrásból 1,5 millió forinttal kevesebbet kaphattunk, az ellátási költségek pedig több, mint harminc százalékkal emelkedtek. Igen alapos előkészítésre és a program, valamint a lebonyolítási rend komoly átszervezésére volt szükség ahhoz, hogy az elvárt szakmai színvonalon és a megszokott elvárásoknak megfelelően szervezhessük meg a nyári egyetemet. Ehhez persze minden partner és szervező rugalmasságára is szükség volt.

Sokszor említett visszatérő gondunk, hogy csak a programokra lehet pályázati kérelmet benyújtani. A minisztériumi működési támogatás a költségeinknek csak mintegy harminc százalékát fedezi. Az NKA-nál elérhető tagdíjtámogatás a Párizsban meghatározott tagdíjbefizetési kötelezettségünket segíti. Súlyosan érintette szervezetünket az euro árfolyamváltozása. A különbséget belső forrásból kell pótolnunk. Az így csökkent tagdíjbevételeink az irodai fenntartási költségeinknek cca ötven százalékát tudja megadni. A még mindig hiányzó egyötödnyi szükséges összeget egyáltalán nem nyereségorientált rendezvényeink minimális bevételeiből, valamint a pályázatokban elszámolható szervezéshez kapcsolódó irodai feladatok költségéből tudjuk fedezni. Ez azonban csak a minimális bér és járulék költségekre elegendő. Azt a megbecsülést, amit kollégáink megérdemelnének, azt csak verbálisan és nem az illendő anyagiakban tudjuk kifejezni. Az éves költségeinket, gazdálkodásunkról a 2022-es év eredményeit összegző mellékelt mérleg kimutatás alapján lehet részleteiben is nyomon követni.

Szakmai tevékenység – programok

Szinte minden év első hónapjainak a legfőbb feladata a megelőző év végén meghirdetett díjaink felhívására benyújtott pályázatok értékelése. Továbbra is nagyra értékeljük a Magyar Építőművészek Szövetsége, a Magyar Urbanisztikai Társaság, és a Régi Épületek Kutatóinak Egyesülete közreműködését az Arnóth Adám vezette Díjbizottság munkájában. A testület 2022-ben az év elején a Díjbizottság döntése alapján ICOMOS díjjal

- a biatorbágyi, torbágyi római katolikus templom főoltárának restaurálását,
- a borsi Rákóczi kastély helyreállítását,
- a mohácsi selyemgyár épületgyűttesének rehabilitációját és
- a szabadkígyósi Wenckheim kastély helyreállítását ismerte el.

Citrom díjat a MOL torony, valamint a 45 utáni építészetünk értékeinek eltüntetésére és ennek újabb példája, a Szentháromság tér 4-5 szám alatt álló védelemre is érdemes épület elbontása érdemelt.

Példaadó Műemlékgondozási díjban részesültek

- az edelényi kastélysziget kezelője a kastély és a park bemutatásának magas színvonaláért,
- Wisnovszkyné, Hajdi Márta több kastély, de különösen nádasdladányi Nádasdy kastély értékeinek bemutatásáért és programszervezéséért és
- Kiss János evangélikus lelkész és gyülekezete a kecskeméti Ybl templom helyreállításáért és gondozásáért.

Az immár hagyományos elismeréseket a Műemléki Világnapon nyújtottuk át a Magyar Tudományos Akadémia nagytermében szervezett rendezvényen. A Világnapot és kiegészítő eseményeit az intézményes magyar műemlékvédelem megalapításának 150. évfordulójának jegyében szerveztük a Magyar Tudományos Akadémia Építészettörténeti-, Építészetelméleti-, és Műemléki Állandó Bizottságával. Ismert, hogy a helyhez kötődő ellátásra már nem nyílt lehetőségünk. Irodánknak köszönhetjük, hogy a szűkös lehetőségek ellenére még a vendéglátást is rendkívül emlékezetes módon, egy hajón sikerült megszervezni, de belefértünk a keretbe. A megszokott rendben szervezhettük a délutáni szakmai programot, amit „Történeti kreativitás-Éghajlatváltozás” címmel hirdettünk meg.

A megszokott világnapi rendezvényhez a megelőző napon rendkívüli programok is kapcsolódtak. Előbb a Budapesti Műszaki Egyetemen szerveztük meg a BME, az Óbudai Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a győri Széchenyi Egyetem építészkarainak és a MATE Tájépítészeti Karának tanácskozását, ahol az építészképzés részének tekintett műemlékvédelmi szakemberek képzésének a graduális, illetve a posztgraduális oktatásának az összehangolásáról indítottunk egyeztetést. A megbeszélésen a minisztérium is képviseltette magát. Mind az egyetemek, mind a minisztérium a legmagasabb szinten jelentek meg - dékánok, tanszékvezetők, valamint a tárcavezető helyettes államtitkár vett részt a tanácskozáson.

Az eseményt követően a Petőfi híd Budai hídfőjénél a 150 éves évforduló alkalmából emlékfát ültettünk, amit Budapest Főépítésének támogatása tett lehetővé. A kocsányos tölgy emlékfa emléktábláját Baracza Szabolcs restaurátorművész készítette.

A megelőző nap programját egy FUGA rendezvény zárta. A könyvbemutató két másfél éves hatalmas munka eredményét tette közkinccsé. A Karták Könyvének kiegészítő kötete a 2011-2021-ben megjelent új dokumentumokat tartalmazza. A megelőző zöld és a most megjelent kék kötet több, mint 1000 oldalon a műemlékvédelmi szemlélet fejlődését, alakulását, a műemlékvédelem megnövekedett feladatát is ismerteti a vonatkozó dokumentumok teljes körű magyar nyelvű közreadásával. Kijelenthetjük, hogy ennek a dokumentumgyűjteménynek a tudása nélkül műemlékvédelmi ismereteink sem lehetnek teljesek.

Az 50 éves - Román András (Egri) Nyári Egyetem 50 éves évfordulója alkalmából készült a bemutatott másik kötet, ami az egész világon becsült, egyedülálló műemlékvédelmi továbbképzési program. A kötet ennek a páratlan sorozatnak a kialakulását, programjait és visszajelzéseit dokumentálja. A magyar műemlékvédelem fontos ötven évéhez kapcsolódik a kiadvány. A két látványos és a műemlékvédelem területén alapvető kötet informatív módon tartalmazza a legfontosabb vonatkozó dokumentumokat. Mindkét kötet összeállításában Fejérdy Tamás végezte a legnagyobb gyűjtő-, és szerkesztői munkát. A Karták kötetét önállóan, a Nyári Egyetem kötetét társakkal állította össze. Klaniczay Péter, Dobosyné Antal Anna, Kovács Erzsébet, Bardoly István és még sokan mások is hozzájárultak a látványos kiadvány összeállításához. A köteteket Dobosyné Antal Anna gondozta, szerkesztette és ellenőrizte a kiadást. Munkájának köszönhető, hogy újabb két hasznos, látványos kötettel gazdagodhattunk. Köszönettel tartozunk mindenkinek, aki ebben a hatalmas munkában feladatot vállalt.

A Közgyűlést Komáromban tartottuk, a kapcsolódó szakmai program a Világörökségi Egyezmény 50. évfordulója alkalmából tartott konferencia volt. Olyan előadókat hívtunk, akik az elmúlt ötven év időszakában meghatározó szereplői és tevékeny résztvevői voltak a magyar világörökségi munkának. A helyszín, a komáromi Csillag Erőd kiváló példája egy nagyszerű műemlékhelyreállításnak, egy történeti érték alkalmas hasznosításának. Itt adtuk át a 2021-es Möller emlékérmét is, amit ezévből Máté Zsolt építész tagtársunk érdemelt ki életműve alapján. Panteonunk új tagjainak Sisa Béla építész és Ráday Mihály városvédő-művészettörténészt választottuk.

Minden évben kiemelt programunk a Román András Nyári Egyetem, amit a napjainkban igen aktuális „Helyreállítások helyreállítása” címmel hirdettünk meg. A rendezvényt a hagyományoknak megfelelően ismét Noszvajon tartottuk. Az előzőekben említett forráshiány miatt egy nappal rövidebbre kellett fogni a programot. A megszokott rendhez illeszkedve eredményesen léptek fel a nyári egyetem témájához csatlakozva a Fiatalok Fórumának résztvevői Veöreös András és Nagy Gergely Domokos szervezésében. Az első napok átfogó előadásait követő kirándulás után a fiatalok előadásai fejezték be a programot. Az egyik legjobb hangulatú nyári egyetemnek lehettünk részesei, ahol a tapasztalat és a múlt találkozott a fiatalos lendülettel és az újabb szemléletű meglátásokkal. A teljes programszervezést most is Kovács Erzsébetnek köszönhetjük.

A 2020-ban a Covid miatt rendkívüli körülményekre tekintettel a megszokottól eltérő módon szervezett Békési Népi Építészeti konferencia programjai és vállalt feladatai is elhúzódtak. A 2022-es év a Népi Építészeti Szakbizottságának így kettős terhelést jelentett. A korábbi időszak kötetének kiadása, és a kapcsolódó szakmai tanulmányút megszervezése a tavaszi időszakra esett. A konferencia anyaga mellett a célba vett hazai fachwerk sváb építészet és népi építészetünk kapcsolata is feldolgozásra, illetve bemutatásra került a konferenciakötetben. Dobosyné Antal Anna tapasztalata, rendkívüli elkötelezettsége és munkája nélkül ez a kiadványunk sem láthatott volna napvilágot. Ezen túl ősszel Békésen megtartottuk az esedékes 23. Népi Építészeti konferenciát is – „Vagy nyerek, vagy lebontom – a túlélés történetei” címmel. A nyári egyetemhez hasonlóan itt is a fiatalok programja zárta a konferenciát, ahol az építőipari szakiskolákat sikerült egy gondolkodásra hívni, mint ahogy ez tavasszal, az egyetemek esetében is megtörténhetett. A rendezvény elmaradhatatlan ünnepi eseménye a „Múltját őrző ház” elismerés átadása, amit idén Szilvásvárad, Aradi vértanúk útja 25. alatti épület helyreállítása és megújulása érdemelt ki. Dobosyné Antal Anna és a Népi Építészeti Szakbizottság szakmai felkészültsége és fáradhatatlan szervezőkészsége már önmagában garancia a konferencia megfelelő szakmai súlyára és hangulatára.

Korábbi évekről áthúzódó Falképbizottsági konferenciát is 2022. októberében tartottuk meg Esztergomban, bevonva a szlovákiai kollégákat is, akik a gömői falképeket a helyszínen is bemutatták a résztvevőknek. Wierdl Zsuzsa szervezésében megtartott konferencia anyagáról később látványos kiadvány is összeállításra került, ami jelenleg már megjelenés alatt áll.

A Fiatal Műemlékvédők Fóruma Veöreös András és Nagy Gergely Domokos szervezésében kéthavonként rendszeresen jelentkező eseményünk. Az éves program épületlátogatásokból, beszélgetésekből,

előadásokból, szakmai bemutatókból áll. Igazi fórumot jelent a fiatalok számára, ami minden évben publikációs lehetőséget is teremt, és a legjobbak alkalmat kapnak arra, hogy tanulmánykötetben mutassák be kutatási eredményeiket.

Az újraszerveződő minisztériummal is aktív kapcsolatot sikerült kialakítani. A minisztériumnak a törvény előkészítésének időszakában megküldtük korábbi munkánkat, az „Örökségvédelmi szakmafejlesztési programot”, ami 2014-ben született és úgy gondoljuk, hogy ajánlásai a ma újjászerveződő műemlékvédelem számára is nyújthat érvényes ajánlásokat. Ezen túl hosszabb tanulmányban küldte meg vezetőségünk azt az aktualizált rövidített programot, ami feladatmeghatározása alapján alkalmas ajánlás arra, hogy szervezeti, működési és módszertani követelmények meghatározásával segítse a jogalkotót egy eredményes műemlékvédelmi intézményi rendszer felépítésében.

Szakmai beszélgetésre hívtuk Lánszki Regő államtitkár és Vukoszávlyev Zorán helyettes államtitkár urakat – abból a célból, hogy bemutassuk és megismerhessék az ICOMOS MNB felelősségteljes munkáját, és bemutathassuk a korábban megküldött ajánlásaink szakmai megalapozottságát. A minisztérium felelős vezetőivel együtt tarthattunk rendkívüli vezetőségi ülést. Az eredményes szakmai egyeztetésen a minisztérium képviselői megerősítették, hogy az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságot a magyar műemlékvédelem meghatározó szereplőjének és ezen a területen elsődleges partnernek tekintik. Ennek megfelelően számítanak szakmai véleményére, és az együttműködésre. Ezt követően az ICOMOS MNB vezetősége összeállította és megküldte azt az ajánlást, ami azokat a műemlékvédelmi területeket tartalmazza, ahol szervezetünk működési feltételrendszere, vállalt feladata és szervezeti célja alapján a szakmai együttműködés eredményes lehet.

Szabizottságok

Szabizottságaink változó aktivitással működnek. A Népi Építészeti Szabizottság rendszeres ülései és programjai a Népi Építészeti konferencia körül szerveződik, a legláthatóbb bizottságunk. Történeti kertek szabizottság rendszeres programja az Örökzöld Klub, ami a szakterület meghatározó rendezvényei. A Turisztikai Szabizottság épületlátogatásai a megújult, vagy a fenntartása szempontjából megismerésre érdemes helyszíneket keres fel, sokszor a helyszín miatt korlátozott létszámmal. Falkép szabizottságunk nemzetközi programjai hazai tagjainkat is bevonva szervezik programjaikat. A CIVVIH és az ICAHM egyénekhez köthető jelentős programokkal kapcsolódik szakmai munkánkhoz. Sokat köszönhetünk szabizottságaink szervezőinek, tisztségviselőinek, akiknek a munkája és az általuk képviselt szakterületek a jelenleginél lényegesen jelentősebb támogatást érdemelne.

Hazai szakmai kapcsolatainkról

Ma az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága az egyetlen szervezet, amelyik a műemlékvédelem teljes komplexitását, interdiszciplinaritását képviseli. Vannak fontos más szervezetek, amelyek egy-egy részfeladattal foglalkoznak elméleti, vagy gyakorlati szinten – ezen szervezetekkel a legjobb szakmai kapcsolatok kialakítására törekszik szervezetünk. Kölcsönös érdekünk az együttműködés.

Társszervezeteinkkel való szakmai kapcsolatainkat kiválóan tekinthetjük, amely elsősorban tagtársaink aktivitásának és szakmai elismertségének köszönhető. A személyes kapcsolatok alapozzák meg az intézményes kapcsolatot, aminek elmélyítésével az ICOMOS hazai szakmai elismertségét is erősítik.

A Magyar Építész Kamara Műemlékvédelmi Tagozata, a Magyar Építőművészek Szövetsége, a Magyar Urbanisztikai Társaság, a Régi Épületek Kutatóinak Egyesülete, Porta Speciosa elismert partnereink. A MÉS, a MUT, a RÉKE Díjbizottságunkba tagot delegálnak.

A Város és Faluvédő Országos Egyesületben több tagtársunk is komoly munkát végez, ahol lehet segítjük munkájukat.

A hivatalos műemlékvédelemmel kapcsolatos szakmai intézményekkel is rendszeres kapcsolatot tartunk. Korábban a Miniszterelnökség Minisztériummal, a Lechner Központtal, jelenleg az Építési és Közlekedési Minisztériummal dolgozunk együtt. Több figyelemfelhívó, illetve véleményező levelet küldtünk megkeresés esetén, vagy anélkül, ha szervezetünk fontosnak tartotta, hogy a minisztérium megismerhesse egyes kérdésekben szakmai álláspontunkat.

Nemzetközi kapcsolataink

A 2022-es évben az ICOMOS igyekezett visszarendeződni a megszokott kerékvágásba a covidos időszak alatti mértéktartó kapcsolattartást követően. Firenzében Arnóth Ádám vett részt az ICOMOS Elméleti Szabizottságának évek óta húzódó, de most megtartott ülésén. A Történeti Szabizottság brüsszeli tanácskozásán Veöreös András képviselte bizottságunkat, Visy Zsolt a régészeti szabizottság ülésén volt Dublinban. Az éves közgyűlést Bangkokban tartották, ahol Nagy Gergely Domokos alelnök úr vett részt. A

nemzetközi falképbizottság pedig Magyarországon ülésezett. Az UNESCO Világörökség Egyezmény elfogadásának ötven éves évfordulójára szervezett eseményen Fejérdy Tamás és Harlov Melinda vett részt. Egyrészt örvendetes, hogy ezeken a rendezvényeken képviselhettük nemzeti bizottságunkat, de ehhez az is hozzátartozik, hogy ez csak tagjaink személyes áldozatvállalásának volt köszönhető a szerény anyagi lehetőségeink miatt. Visy Zsolt teljes egészében, Nagy Gergely Domokos részben maga viselte a költségeket. Ezúton is köszönjük áldozatvállalásukat. Ugyanakkor ismételt hangsúlyozni szükséges, hogy a személyes kapcsolattartást, kapcsolatépítést nem lehet online rendezvényekkel pótolni.

Kapcsolattartás és tájékoztatás

Az iroda legfőbb feladata a szervezés és a kapcsolattartás. Programjainkról és a legfontosabb eseményekről több fórum segítségével tájékoztatjuk tagjainkat és az érdeklődőket. Biztosan sokan látják a napi e-mail forgalomban, hogy az ICOMOS titkársága az említett kötött fórumokon túl valóban mindent elkövet, hogy a napi aktualitásokról is tájékoztassa tagjainkat.

Honlapunkon minden aktuális rendezvényünk követhető, de látjuk, hogy alapos megújulásra szorul. Egyre többet érezzük, hogy túlléptünk a rendszerünk biztosította lehetőségen. Jelenleg sajnos nincs anyagi lehetőségünk megújítására, pedig ez az előfeltétele a Román András archívum felfrissülésének is. A forráshiány időszakát az előkészületek idejének kívánjuk megélni.

A 2020-ban a kényszerhelyzet alakította módszer - az interneten való követhetőség - rendezvényeink számára új lehetőséget teremtett. A 2022-es évben is minden programunkat sikerült rögzítenünk és a youtube csatornán az érdeklődők számára is elérhetővé tenni. A csatorna mellett továbbra is fontos információs lehetőségünk az ICOMOS Híradó. A 2022-ben megjelent hat szám éves munkánkról nyújt pontos képet, ami ISSN nyilvántartásával a Széchényi Könyvtár gyűjteményét is gazdagítja.

Összegzés

Az ICOMOS MNB 2022-es évben az összefogás és a fiatalok mozgósítása volt az elsődleges feladat. Ezen túl is eredményesen oldotta meg minden rendszeres és egyedi vállalt feladatát is, sőt a korábbi évről áthúzódó programokat is sikerült lezárnia. Eredményeinket az együttműködésnek, egymás segítségének és a szakmai követelmények következetes képviseletének köszönhetjük. Az elvégzett munkáért külön köszönettel tartozunk Veöreös András főtitkárnak, Dobosyné Antal Anna, Nagy Gergely Domokos, Ringer István, alelnököknek. Fejérdy Tamás tiszteletbeli elnökünk továbbra is meghatározó egyénisége szervezetünknek. Visy Zsolt folyamatosan segítette döntéseinket. A Tanácsadó Testület elnökeként Klaniczay Péter, a Díjbizottság elnökeként Arnóth Ádám, az Ellenőrző Bizottság elnökeként Kacs Kovics Fruzsina segítette rendszeresen a vezetőség munkáját, aki már nem lehet közöttünk. Lőrincze Zsuzsa korábbi Ellenőrző Bizottsági tag vette át megválasztása után az elnöki feladatokat. Köszönettel tartozunk a szakbizottsági elnököknek az élő szakbizottságok szakmai munkájáért, továbbá tagjainknak, akik aktivitásukkal, gondolataikkal, javaslataikkal, tevékeny részvételükkel hozzájárultak eredményeinkhez.

Már most látható, hogy nagyon nagy nehézségekkel kell megküzdenünk a következő évben. Rossz fényt vet előre, hogy akadozik a pályázati rendszer, az NKA kiírások előreláthatólag is féléves késésben vannak. Ennek ellenére arra törekszünk, hogy a lehetőségekhez alkalmazkodva a megszokott rendnek megfelelően szervezzük meg minden programunkat, feladatunkat.

Remélem, hogy a következő évben is élvezhetjük tagjaink támogatását és kérem minden tagtársunk és támogatónk további segítségét, hogy a következő években is képviselhessük a magyar műemlékvédelem minden értékét.

Nagy Gergely
elnök

✱

Főtitkári beszámoló

A 2022. május 27-i ICOMOS közgyűlés óta főtitkáráként az alábbi tevékenységeket végeztem el:

Az egyesületben végzett munkám legnagyobb részét a **Fiatal Műemlékvédők Fórumához** kötődő tevékenységek tették ki.

Még tavaly júniusban a Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem programjához kapcsolva Noszvajon megszerveztük a Fórum konferenciáját. Az előadásokból, bemutatkozásokból és az évközi beszámolókból kiadványt szerkesztettünk, mely egyelőre digitális formában érhető el. A 200 példány kinyomtatásához mintegy egymillió forintra lenne szükség.

A Fórum tevékenységét októberben a Békési Népi Építészeti Tanácskozáson mutattam be.

Novemberben Kőszegre szerveztünk egész napos szakmai programot a fiataloknak Sarkadi Márton vezetésével, márciusban pedig a Magyar Építészeti Múzeum Műemléki Dokumentációs Központot látogattuk meg. Vezetőnk Bakó Zsuzsanna és a fiatalok között aktív Dávid Eszter voltak.

A fiatal műemlékvédők közül Máté Andrea írt beszámolót a Híradóba a 2023. április 18-án megrendezett műemléki világnap eseményeiről.

Jelenleg a június 3-i szakmai kiránduláson és a június végén esedékes konferencia programján dolgozunk.

A Fiatal Műemlékvédők Fórumának reguláris mederbe terelése érdekében javaslom a Közgyűlés számára az **Oktatási Szakbizottság** újbóli felállítását. A Szakbizottság évek óta nem működik, utolsó elnöke, Mezős Tamás nem kívánja folytatni a szakbizottsági elnöki tevékenységet.

2022. júniusában képviseltem a magyarországi ICOMOS-t a **CIVVH Evolution and practice of urban heritage governance** című tudományos konferenciáján, Brüsszelben.

2023 februárjában részt vettem az **ICOMOS díjbizottság** munkájában.

Április 13-án a győri Széchenyi István Egyetem Építészettörténeti és Városépítési Tanszékével és a Győr-Moson-Sopron Megyei Építész Kamarával szerveztük a **Kortárs építészettörténet VI. – Győr belvárosa, mint épített örökség című konferenciát.**

A főtitkári feladatok közé tartozott a vezetőségi ülések **jegyzőkönyveinek**, és az évközi eseményekről szóló **beszámolóknak** az elkészítése.

Veöreös András
főtitkár

*

Alelnöki beszámoló

Nagy Gergely elnök úrtól arra kaptam felkérést, hogy az elmúlt év általam koordinált feladatait röviden mutassam be Önöknek.

Az ICOMOS MNBE tevékenységei közül legnagyobb részt az egyesület kiadványainak szerkesztésében, megjelentetésében, gondozásában és az ICOMOS Népi Építészeti Szakbizottsága által megrendezett Békési Népi Építészeti Tanácskozás szervezésében, lebonyolításában vállaltam, így ezekről nyújtok most rövid tájékoztatást.

A 2022-es évben három ICOMOS kötet jelent meg. Időrendben az első egy sorozat legújabb kötete, a műemlékvédelmi – és ahhoz kapcsolódó tematikájú – dokumentumok gyűjteménye, a Karták Könyve legújabb kiadványa. Az első kötet 2005-ben látott napvilágot, mely Román András munkájának gyümölcse. Ezt követte az ún. zöld könyv, alpmű, amely 2011-ben jelent meg, a korábbiak bővített kiadásaként, Fejérdy Tamás szerkesztésében, gyűjtésében, gondozásában.

Az elmúlt évtized alatt azonban számos újabb dokumentum, irányelv, ajánlás született, amelyek ismerete egy újabb összegyűjtést/összegzést követelt meg. Fejérdy Tamás ismét felvállalta azt a komoly szakmai munkát, amelynek során gyűjtötte, részben fordította a dokumentumokat.

A Karták Könyve Kiegészítő Kötet 2011–2021 első szakaszában a 2011 előtti iránymutatások pótlását találjuk, majd a 2011 óta megjelent dokumentumok következnek: a nemzetközi karták, kartaszerű irányelvek, nemzeti karták, deklarációk, ajánlások. Mindezek tematikusan is felölelik a műemlékvédelem táguló köreit. A kötetben – a korábbi kiadásoknak megfelelően – helyet kap a kulturális örökség védelméről és a világörökségről alkotott törvényünk hatályos szövege, mely távlatokban nézve jelentős kordokumentum. A Karták Könyve friss kiadásának további novuma, hogy a magyarországi nyilatkozatokat is tartalmazza: a 12 pontot, az Albertirsai és a Salgótarjáni nyilatkozatot. Emlékeztetőül:

- Tizenkét pont a magyar műemlékek, épített-örökségi értékek és környezetük jövőjéért – A 27. Országos Műemléki Konferencia résztvevői, Budapest, 2015. november 4.
- Albertirsai felhívás a közösségüket és/vagy funkciójukat veszített egyházi épületek örökségének megőrzésére – Albertirsa, 2019. május 24. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság XXIX. közgyűlése
- Salgótarjáni Felhívás a '45 utáni építészetünk védelméért – OMK Salgótarján, 2021. október 2.

A kötetben szereplő dokumentumokat gyűjtötte, válogatta, szerkesztette: Fejérdy Tamás, a dokumentumokat angol eredetiből fordította: Sztuchlik Rezső, lektorálta: Dobosyné Antal Anna, Jékely Berta és Nagy Gergely. A nyomdai előkészítést a Kvanum Kft. végezte.

A kötet bemutatása a 2022. évi Műemléki Világnap programsorozat keretében, a FUGA központban történt – a korábban megjelent Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem 50 évét felölelő kiadványunkkal együtt.

A Békési Népi Építészeti Tanácskozások szokásos menetét is befolyásolta a pandémia. A sorban a XXII. Tanácskozást 2020 őszen terveztük, azonban felelős magatartással a hagyományos módon nem tudtuk megrendezni a konferenciát. Az előadásokat egy napra tettük, minimális helyszíni jelenléttel, online követhették az érdeklődők az eseményt. A hibrid rendezvény gördülékeny technikai lebonyolításában Novák Lajos és csapata volt segítségünkre. A hagyományoknak megfelelően a 2020-as Tanácskozás előadásaiból tanulmánykötetet szerkesztettünk, amelyet a 2022-es konferencián vehettek kézbe a résztvevők.

A szokásos tanulmányi kirándulást 2020-ban nem tudtuk megrendezni és 2021-ben is többször felül kellett bírálni időpontját a vírushelyzet miatt. Végül 2022. április 1–2 között szerveztük meg – miután most nem Békés volt a kiindulás – Tolna megye falvait jártuk be. Utunk során láthattuk a györkönyi pincefalut, Sárszentlőrincen Petőfi Sándor és Lázár Ervin Emlékházakat, Borjádön a Petőfi Emlékméhest, Murga és Kalaznó német telepesfalvak házait, múzeumait, Murga evangélikus templomát, Keszőhidegkúton az egyik legrégebbi fachwerk házat, majd másnap hosszas falusétán megtekintettük Závod értékvédelmének eredményeit, a bonyhádi mauzóleumot, végezetül a zsidó szakmunkások házákat. Tekintettel arra, hogy a XXII. Tanácskozás hibrid módon valósult meg, a tanulmánykötetünkben az elhangzott előadások mellé a tolnai kirándulás összefoglalását is a kiadványba szerkesztettük. (Szerkesztő: Dobosyné Antal Anna, kötetterv: Székely Kálmán, nyomdai előkészítés: Kvanum Kft.)

2022. szeptember 29–október 1. között rendeztük meg a XXIII. Békési Népi Építészeti Tanácskozást „A túlélés történetei – vagy nyerek, vagy lebontom” címmel.

A konferencián bemutatásra kerültek a jelenleg elérhető, a vidéki épített örökség megőrzését támogató lehetőségek, programok és azok eredményei. A népi építészeti emlékek fennmaradását elősegítő célok mellett, azok megvalósulását elemeztük, a címben is megfogalmazott kettősség kiemelésével, konkrét példák elemzésén keresztül. Egyik fő célunk volt az is, hogy a műemlékvédelem ifjúsági szervezetei és oktatási intézményei is bemutatkozhasanak, kapcsolataikat erősítsük.

Tanácskozásunkon átadásra került a Szakbizottság alapította A múltját őrző ház díj. 2022-ben a díjat a Szilvásvárad, Aradi vértanúk útja 25. alatti rangos palóház helyreállítása nyerte (tulajdonos: Regős Anna, műemléki kutató: Haris Andrea, tervező: Ivicsics Péter). Okleveles dicséretben két épület részesült: a Gyergyóremete, 106. számú ház (tulajdonos: Csikány Tamás, tervező: Köllő Miklós), valamint a Pomáz, Fáy András u. 25. alatti sváb lakóház helyreállítása (tulajdonos: Máté Zsuzsanna, tervező: Botka Ferenc, műemléki kutató: Dobosyné Antal Anna, faszobrász-restaurátor: Baracza Szabolcs, festőrestaurátor: Gedeon Péter és Pétervári Liliróza, épületszobrász: Csíkszentmihályi Gergely).

A második konferencianapon szakmai kirándulást tettünk. Idén ismét az Érmellék népi építészeti örökségének bejárása volt a cél, amelyet Nagyvárad történeti városközpontjának bejárásával kötünk össze. Nagyváradon a várat és a történeti városközpontot tekintettük meg Mihálka Gábor vezetésével. Szalacson Kéri Gáspár várta csapatunkat, ahol vezetésével bejártuk az általa felújított zsellérházat és a partfalba vajt pincsort. Gálospetriben továbbra is Kéri Gáspár volt a vezetőnk, ahol a példásan felújított tájház és a Dráveczky-kúria élményszerű bemutatásában vehettünk részt. Dr. Kéri Gáspár Példaadó műemlékgondozásért 2022-ben ICOMOS-díjban részesült, amelyet Dobosyné Antal Anna ICOMOS MNB alelnök a helyszínen adott át. Programunk egy székelyhídi vacsorával zárult.

A Tanácskozás harmadik napján az alaptémához kapcsolódó esettanulmányokat hallgatunk meg. Veöreös András megnyitotta a Köztünk állnak – köztük élünk a Győri SZC Hild József Építőipari Technikum munkáiból összeállított kiállítást. Tanácskozásunkon időről-időre részvételi és bemutatkozási lehetőséget biztosítunk az építőipari/műemléki szakképző intézmények számára. Idén előtérbe helyeztük az eredményesen, de jobbára elszigetelten működő műemlékvédelmi ifjúsági szervezetek és oktatási intézmények megjelenését, ezzel is erősítve kapcsolataikat, tapasztalataik megosztását. Rendezvényünkön Veöreös András bemutatta az ICOMOS Fiatal Műemlékvédők Fóruma tevékenységét és célkitűzéseit, amelyhez minden érdeklődő fiatal csatlakozását várjuk.

Konferenciaprogram megvalósulását egy szervezőbizottság segítette, amelynek tagjai: Béres István, Dobos Albert, Dobosyné Antal Anna, Fehér Judit, Kerner Gábor, Molnárné Tarkovács Márta, Nagy Gergely, Széphegyi László és Zsanda Zsolt volt, közöttük oszlottak meg a feladatok, a titkárságon Szántó Julianna segítette munkánkat.

A Tanácskozás előadásaiból konferenciakötet készült (szerkesztette: Dobosyné Antal Anna, Nagy Gergely, kötetterv: Székely Kálmán, nyomdai előkészítés: Kvanum Kft.), debütálása 2024-ben, a következő, XXIV. Békési Népi Építészeti Tanácskozáson várható, a résztvevők a szokásos módon, a konferenciacsomag részeként ismerhetik meg.

Az ICOMOS MNBE a kezdetektől – 2017 óta – két taggal segíti a nagyszerű Népi Építészeti Program bíráló bizottsági munkáját (Nagy Gergely elnök, Dobosyné Antal Anna alelnök, a Népi Építészeti Szakbizottság elnöke).

Az MTA VEAB Népi Építészeti Munkabizottsága – Nagy Dénes elnök úr vezetésével – Vargha László népi építészeti díj alapítását kezdeményezte 2019-ben, Vargha László születésének a 115. évfordulója alkalmából. Ehhez csatlakozott az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága és annak Népi Építészeti Szakbizottsága, valamint a Teleki László Alapítvány, ahol Népi Építészeti Program működik. A díj kuratóriumába meghívást nyert a Műegyetem, az Építési és Közlekedési Minisztérium Építészeti Államtitkárság műemlékvédelemért felelős helyettes államtitkára, továbbá a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum. A kuratórium 2022-es döntése szerint az életműdíjat Pataky Emőke építészmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök, főiskolai oktató, az ICOMOS Népi Építészeti Szakbizottsága oszlopos tagja és Gráfik Imre etnográfus, muzeológus, a néprajztudományok kandidátusa kapta. Ifjúsági kategóriában Kondor Tamás egyetemi docens és Pécsi Tudományegyetem Műszaki és Informatikai Kara "ÓSTÓL MARADOTT..." program csoportja vehette át a díjat. Az elismerésekhez szívből gratulálunk.

Dobosyné Antal Anna
alelnök

✱

Alelnöki beszámoló

Alelnöki tevékenységemből az 2022. évből az elnökség általános munkájában való részvételen túl két témát említenék: a Fialal Múemlékvédők Fórumát és az ICOMOS éves közgyűlését.

A 2021-ben elindított, fiatalokat célzó program 2022-ben növekvő aktivitással folytatódott. A fiatalok fóruma iránt mutatkozó érdeklődés egyre intenzívebb, a levelezési listánkon a feliratkozottak száma napjainkra elérte a 80 főt. A programokon való részvétel természetesen ingadozó a körülményektől függően. A pályakezdő generáción túl az idősebbek is képviseltetik magukat mind a kommunikációban, mind a programokon, mind a szervezésben, mely erősebbé teszi a kezdeményezést. A szervezési feladatok nagyobbik részét Veöreös András főtítkáár végezte, illetve az ősz folyamán egyre aktívabban besegített H. Kolláth Mária is.

A tevékenység vezérfonalát a kéthavi rendszerességű szakmai programok adták. Az év első felében Jákon, a budapesti Lánchídnál és egy hétvégés program keretében Sátoraljaújhely környékén, ősszel Kőszegen és a pesti Corvin-áruháznál jártunk, illetve a pesti Vigadóban a 150 éves műemlékvédelemről szóló kiállítását tekintettük meg. Mindegyik programunkat a legmagasabb szintű szakmai vezetés tette tanulságosabbá. Adventben Kolláth Mária kezdeményezésére és kitartó lelkesítésének eredményeként minden nap valaki más osztotta meg személyes szakmai gondolatait – képekkel illusztrálva – arról, hogy miért volt hálás az évben.

Az év fő eseménye a fiatalok számára a szakmai kirándulással egybekötött tudományos konferencia volt, amelyen ki-ki előadhatta saját kutatási témáját, illetve a tavasz vezérfonalának választott váarak, várromok témájában poszterbemutatót is tartottunk. Kísérleti jelleggel e konferencia a Román András Nyári Egyetem keretei között kapott helyet. A pozitív tapasztalatok alapján a két program fúziója a jövőben is javasolható.

Külön öröm, és meglátásom szerint a kezdeményezésünk sikerét mutatja, hogy a fiataloknak szóló program résztvevői közül többen is kérték tagfelvételüket az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságba. Ezzel tovább javul az a kedvező helyzet, mely szerint Magyarországon nemzetközi összevetésben magas a fiatal tagok aránya a nemzeti bizottságban.

Az a megtiszteltetés ért, hogy októberben én képviselhettem nemzeti bizottságunkat Thaiföldön, Bangkokban az ICOMOS éves közgyűlésén. A kint tartózkodásról részletes, személyes hangvétellő beszámolót adtam közre az ICOMOS Híradóban. Ehelyt azt emelném ki, hogy a szokásos beszámolókon és a működéshez szükséges szavazásokon túl két téma merült föl, melyek a figyelem középpontjába kerültek. Az egyik a tagdíjmelés kérdése volt (a közgyűlés végül megszavazta az emelést), a másik pedig, hogy szélesebb körből lehessen választani a nemzetközi tisztségekre embereket. A közgyűlés természetesen jó alkalmat biztosított számomra, hogy közelebről megismerjem a nemzetközi szervezet működését, és a kapcsolatteremtésre is, köztük is kiemelet helyen az európai kollégákkal való megismerkedésre. A közgyűlést tudományos konferencia követte, melyet a PRERICO, azaz a vallási és rituális helyek szakbizottsága szervezett. Nálunk ez a szakbizottság még nem működik. Jó volna a közeljövőben létrehozni.

Nagy Gergely Domonkos
alelnök

✱

Alelnöki beszámoló

Alelnökként vállalt feladatom az elmúlt időszakban az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság hivatalos weboldalának strukturális és vizuális áttekintése, s jövőbeni megújítására és hatékonyabbá tételére irányuló munka megszervezése, előkészítése volt. A szervezet honlapja működik, rajta gazdag tartalom lelhető fel, ám informatikai szempontból eljárt felette az idő, tartalmi menedzselése és frissítése nehézkessé vált. Mindezek miatt a honlap nem naprakész, s néhány mutatólink (pl. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem, Világörökség Magyarországon, stb. nem működik). A meglévő problémák orvoslásán túl felmerült annak igénye is, hogy a honlap arculata is megújuljon, könnyebben áttekinthetővé és kereshetővé váljon a rajta lévő tartalom. További cél, hogy a honlaphoz készüljön egy olyan organikus szerkeszthető eseménynaptár, mely éves bontásban, jól áttekinthető módon prezentálja a Magyar Nemzeti Bizottság által szervezett, vagy ajánlott programokat. A fenti szempontok mentén elképzelt, megújult honlap programozása, szerkesztése megkezdődött, s a tervek szerint július végére elérhetővé válik.

Alelnökként vállalt hosszabb távú feladatom, hogy együttműködési lehetőségeket és szakmai kapcsolódási pontokat keressek a hazai örökségvédelem területéhez valamilyen módon kapcsolódó szervezetekkel, intézményekkel. A Magyar Vidéki Múzeumok Szövetségével, az ICOM Magyarországgal és a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesülettel történt informális kapcsolatfelvétel reményeink szerint közös szakmai rendezvényekben és programokban ölthet testet az elkövetkezőkben, míg a sárospataki Tokaj-Hegyalja Egyetemen (ahol örökségturisztikai szakemberképzés is zajlik) már előkészítés alatt álló együttműködési megállapodás a Magyar Nemzeti Bizottság vidéki beágyazottságának és ismertségének növelésén túl esetleg a taglétszám növekedéséhez és az ifjúsági tagozat további növekedéséhez is hozzájárulhat.

Az elmúlt időszakban elsősorban vidéki szakmai rendezvényeken képviseltem az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságot, így többek között az Európa legveszélyeztetettebb műemlékeit felsorakoztató Europa Nostra pályázaton a szervezet szakmai támogatásával induló miskolci Papszer épületének pályázata kapcsán rendezett sajtótájékoztatót.

Ringer István
alelnök

Szabizottsági Beszámolók

A KULTURÁLIS TURIZMUS SZAKBIZOTTSÁG BESZÁMOLÓJA 2022.

A Szabizottság tevékenysége 2022-ben sem érte el a Covidot megelőző időszak intenzitását. Mind a szabizottsági tagok, mind a partnerek részéről megnyilvánuló óvatosság, tartózkodás érthetővé teszi a jelenséget.

A körülmények ellenére nagy sikerrel és élénk érdeklődéssel tartottuk meg a második operaházi látogatásunkat immár a felújított Operaházban. Vezetőnk, e második alkalommal is Józsa Anka phd. volt, aki a felújítás idején a projekt műemléki felelőse, ez alkalommal pedig az Operaház műszaki igazgatójaként mutatta be az épületet, szó szerint a pincétől a padlásig.

Terveink szerint a közeljövőben lesz módunk meglátogatni az Eiffel Operaházat is, ahol nem csak az Operaház kiszolgáló egységei és próbatermei vannak, hanem alkalmas bizonyos előadások megtartására is.

Ezen kívül egy új típusú program megvalósítását is tervezzük. A Magyar Urbanisztikai Társaság Örökséggazdálkodási tagozata és a Magyar Építőművészek Szövetsége a Szimmetria alapítvány bevonásával 2022 szeptembere óta akkreditált szakmai kirándulásokat szervez "Oltári Múlt" címmel. Az említett szervezetek képviselőinek megkeresésére, most közös programok feltételeinek kidolgozásán dolgozunk.

Kovács Erzsébet
szabizottsági elnök

A FALKÉPBIZOTTSÁG SZAKMAI BESZÁMOLÓJA 2022.

Falképbizottságunk legfontosabb eseménye és szervezése az idei „vándorló konferencia” mely a Gömöri falkép ciklusokról szól. Az esemény, amit már két éve szerveztünk és többször el kellett halasztani a COVID miatt, végre 2022 októberében megvalósult, pont amikor ezeknek a felvidéki gótikus templomoknak a falképei 2022-ben az Európai örökség részévé váltak.

Falképbizottságunk, közösen a Szlovák Restaurátorkamarával, az MNM Esztergomi Vármúzeumával, több helyi múzeummal, műemlékvédelmi és művészeti nonprofit intézmény segítségével, a Studiolo Műhellyel szervezte az eseményt, melyen több mint 15 helyszínen vettünk részt. A hihetetlenül izgalmas objektumokat több részletben, gyönyörű freskós képekkel mutatjuk be folyamatosan az ICOMOS Híradóban, és készült egy könyv is, Wierdl Zsuzsa összefoglalásában, „Gömöri falképes Utak” címmel, 120 oldalon, amely gazdag illusztrációkkal mutatja be a helyszíneket.

Már 2011-ben, a Nemzetközi Bizottság elnökeként, tagjainkkal különös figyelmet szenteltünk a „Falkép Útvonal” témának, így a Firenzei, majd később az Esztergomban rendezett konferenciánk központi témája is ez volt. Egyrészt fontosnak tartottuk az ilyen jellegű „táji” rendszer bemutatását a falképeknek vagy akár falképegütteseknek, másfelől megkezdtük egy olyan összefogó „világ-dokumentáció” létrehozását, mely egységes elvek szerint készül. Az előző évek során számos ilyen utat dokumentáltunk, Matera térségétől, egészen San Franciscoig. A nemzetközi, (előzőleg szintén általunk szervezett) konferenciánkon előadásainkon elhangzott *falképes utakat* terveink szerint folyamatosan szeretnénk fejleszteni, egy egységes világ-térképet létrehozva, állandó dokumentációs feltöltéssel, mely az összes kolléga számára hozzáférhető lesz. Mindezt világhálón szeretnénk megjeleníteni, mely összefogó programra azonban némi anyagi háttér szükséges. Elképzelésünk szerint ez nemcsak a társszakmáknak adhatna óriási segítséget, de hozzájárulhatna a turisztikai érdeklődés felkeltéséhez is, mely, mint tudjuk, manapság az összes védendő emlékünkhöz egyik fő fenntartója.

Nem kell talán indokolni, hogy az Európai csoporthoz miért állnak közelebb a középkori freskós emlékek, így erre a különleges, számunkra nagyon kedves régióra szavaztunk. A Gömöri „Falképes Út” egyrészt földrajzilag, másrészt készítési periódus miatt lett tematikusan kiválasztva. Különösen fontosnak tartjuk a „közös” múltú helyszínen való együttműködést a Szlovák Restaurátor Kamara szakembereivel, mivel az eddig is nagyon jó viszonyt, tovább mélyíthettük szakmailag és emberileg is egyaránt. A bejárható templomok végleges kiválasztását hosszú mérlegelések után határoztuk meg. A mostani találkozó fő témája ennek a kiválasztott tematikus „falképes útvonalnak” a bemutatása, Gömör (valamikor) Vármegye középkori templomainak falképeivel, ezek szakmai ismertetéseivel, előadásaival foglalkozott. Ez a valamikor Magyarországhoz tartozó terület, mindenképpen egy mindenki számára megismerendő, izgalmas, nemcsak falképes szakembereknek való helyszín.

A jó mezőgazdasági adottságok mellett, a valamikor rendkívül jómódú bányavidék, gazdagságát ma a középkori templomaiban fennmaradt falképek tükrözik. A vidék elszegényedése valahol a szerencséje is volt e templomoknak, a történeti Magyarország egykori legfejlettebb (Gömör-Kishont) részét elhanyagolta a sors, falképei viszonylag épen maradtak a különböző elfedő rétegek alatt. A 16. században többnyire protestáns hitre áttért lakosság a falképeket lemeszeltette. Csak a 19. század utolsó évtizedében indultak meg a kutatások a falképek feltárására, és restaurálására. Utána több kutatás is folyt a 70-es évektől a mai napig, különböző szakaszokban. A jelenleg is folyó munkákat a legújabb feltárásokat, most lehetőségünk volt megtekinteni, megvitatni.

A rendkívül sűrű program alatt megtekintett helyszíneket négy csoportra, egységre lehet osztani. Mivel egy-egy ilyen egység is hatalmas témát ölel fel, a helyi történetekkel, restaurálásokkal, annak technikájával, illetve a most folyó restaurálások eredményeivel, több helyszíni előadással, mindenkinek ajánljuk a könyv elolvasását, lapozgatását, mely reményeink szerint népszerűsíteni fogja ezeket a templomokat, azok fantasztikus falkép-ciklusait.

Köszönjük az összes segítő szlovák barátainknak a segítséget, a magyar ajkú, de Felvidéken élő és dolgozó kollégák vezetéseit, helyszíni előadásait, a vendéglátást, az ICOMOS MNB-nek és az NKA-nak a támogatást.

Wierdl Zsuzsanna
szakbizottsági elnök

✱

TÖRTÉNETI KERTEK SZAKBIZOTTSÁG BESZÁMOLÓJA 2022.

2022-ben is sikerült folyamatosan tartani a kapcsolatot a korábbi műemlékes kollégákkal: kutatókkal, tervezőkkel, területi felügyelőkkel, valamint a **MATE Tájépítészeti Karával, az MTA Tájépítészeti Albizottságával, az Építész Kamara Tájépítész Kamaráival,** valamint egyéb szakmai szervezeteinkkel, elsősorban a **Tájépítész Szövetséggel.** Több alkalommal együtt szervezünk rendezvényeket a 2021-ben megalakult **Magyar Kertörökség Alapítvánnyal,** amelynek konferenciáin állandó támogatók vagyunk */Díszes haszonkertek Konferencia, április 21-23/.* Nagyobb horderejű kérdésekben igyekszünk mindezekkel az intézményekkel, szervezetekkel közösen fellépni, és megkísérelünk érvényt szerezni szakmai nézeteinknek! Szaktársaink közül többen folyamatosan tartanak tudományos és népszerűsítő előadásokat, */Botanikai Világkonferencia, Budapest május 18-21, előadás Szikra Éva: A budapesti Fűvészkert története/*, jelentetnek meg cikkeket, tanulmányokat, részt vesznek az Egyetem Doktori Iskolájának munkájában. A fontosabb eseményekről hírt adunk az ICOMOS Híradóban.

A MATE tájépítész oktatói, szakbizottságunk tagjai az év folyamán több külföldi helyszínen képviselték a magyar kertvédelmet. Itt jegyezhetjük meg, hogy több ICOMOS tagunk erdélyi egyetemeken oktat, többek között a történeti kertek ügyét is szolgálva.

A Tanácsadó Testületben Takács Katalinnal és Hajdu Nagy Gergellyel 2021. szeptemberétől már hárman képviselhetjük az egyre gyakrabban felmerülő kert- és tájörökséggel kapcsolatos feladatokat.

A Műemlékvédelem 150 éves évfordulója kapcsán hosszabb interjú készült velem, amely során alkalmam volt szakterületünk több évtizedes történetéről, kiemelkedő személyiségeiről megemlékezni.

Szeptember 29. - október 1. között került sor Eszterháza a **Mócsényi Mihály Kertművészeti és Kerttörténeti Műhely és Konferenciasorozat** 3. rendezvényére, amely most a zene és a kertművészet kapcsolatával foglalkozott. Ez alkalommal sikerült, az eredeti szándékoknak megfelelően, nemzetközi előadókat is megnyerni. Ekkorra jelent meg a második konferencia anyaga is. A műhely programjának előkészítésében, előadások tartásában, a kiadványok szerkesztésében a Szakbizottságunk tagjai tevékenyen részt vesznek, s az ICOMOS MNB egyik legfontosabb szakmai támogatója ennek a rendkívül fontos kezdeményezésnek.

Tevékenyen részt veszünk a Magyar Turisztikai Ügynökség által létre hozott **„Virágos Magyarország”** mozgalom előkészítésében, zsűrijében. Szakbizottságunkat Takács Kata kolléganő képviseli.

Korábban az egyik legsikeresebb rendezvény sorozatunk az **Örök-Zöld-Klub** volt a FUGÁ-ban, amelyet a 2000-es évek közepén kezdtünk szervezni. A FUGA vezetőjének, Nagy Bálintnak a halála miatt, és az új vezetőség felállása miatt kicsit leálltunk. Sajnos csak egy rendezvényünk volt májusban. */Herczeg Ágnes: A Magyar Kertörökség Alapítvány bemutatása/.*

Fontos tanácsadó, és szakmai bizottságokban vállalunk feladatokat */Szikra Éva- Tájstratégia; Eszterháza konferencia.: Herczeg Ágnes, Takács Kata, Szikra Éva.;...../*

A vezetőség */elnök: Szikra Éva; titkár: Hajdu Nagy Gergely/* most is próbálta bevonni a legaktívabb tagtársakat a szakbizottság munkájába.

2023-as tervek

Az általános szakmai munka további intenzív folytatása

A Mócsényi Mihály Konferencia sorozat szakmai támogatása

Örök-Zöld-Klub rendezvények további folytatása

ICOMOS MNB-éves rendezvényein előadás tartás

A tagság aktivizálása- tagdíjfizetések erősítése

Szikra Éva
szakbizottsági elnök

*

AZ ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG JELENTÉSE
az
ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület 2022. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az Ellenőrző Bizottság feladata az elmúlt évi tevékenység szabályosságának, az Alapszabályban megfogalmazottaknak való megfelelésnek, valamint a gazdasági tevékenységnek a vizsgálata.

Vezetőségi ülések: a vezetőség saját ügyrendje szerint ülésezett, 2022-ben 6 alkalommal került sor vezetőségi ülésre.

Közgyűlés: Az Egyesület éves közgyűlését május 27-én tartotta a komáromi Csillagerődben. Az Egyesület vezetősége és a szakbizottságok vezetői beszámoltak a 2021-ben elvégzett munkáról. A közgyűlés elfogadta a Vezetőség által előterjesztett és az Ellenőrző Bizottság által véleményezett 2021. évi szakmai és pénzügyi beszámolót, valamint a 2022-re vonatkozó munkatervet. A közgyűlés jóváhagyta az éves tagdíj - 2016 óta változatlan - összegének 20-25 %-os emelését.

Szakmai tevékenység (a teljesség igénye nélkül. A részletes ismertetést a Vezetőség és a Szakbizottságok beszámolóiban tartalmazzák):

Az Egyesület 2022-ben is részt vett a jelentős nemzetközi eseményeken. Az ICOMOS 2022. évi nemzetközi konferenciáján Bangkokban Nagy Gergely Domonkos alelnök, az Európai Elnökök Találkozásán Krakkóban Fejérdy Tamás tiszteletbeli elnök, a Műemlékvédelem elmélete és filozófiája szakbizottság firenzei konferenciáján Arnóth Ádám, a Történeti Városok Szakbizottság brüsszeli konferenciáján Veőrös András főtitkár képviselte az Egyesületet.

Az Egyesület 2022-ben is megtartotta a hagyományos rendezvényeit.

- A Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem 2022. június 23-28. között került megrendezésre.
- A Békési Népi Építészeti Tanácskozás 2022. szeptember 29-október 1.
- Műemléki Világnap 2022. április 21-22-én.

A járványügyi korlátozások miatt 2020-21. helyett 2022-ben került megrendezésre az ICOMOS Falkép bizottsága, a Szlovák Restaurátorkamara és az MNM Esztergomi Vármúzeum által közösen szervezett Falkép konferencia 2022. október 14-16 között.

Az Egyesület társrendezőként több konferencián is részt vett.

A járványhelyzet elmúltával fokozott igény jelentkezett a személyes találkozásokra. A szakbizottságok több épületbejárást tartottak. A 2020-ban alakult Fiala Műemlékvédők Fóruma igen aktív volt 2022-ben, kéthavonta szerveztek épületlátogatást, és többnapos felmérőtábor tartottak a Balaton-felvidéki Hidegkúton. A konferenciákon elhangzott előadások a YouTube csatornán megtekinthetők, a Népi Építészeti Bizottság anyaga nyomtatásban is megjelent 2023-ban. A szakmai programokról részletes beszámoló készült az ICOMOS Híradóban.

Pénzügyi gazdálkodás:

Az Egyesület könyvelését megbízási szerződés alapján a Ravasz Bt., Ravasz György könyvelő végzi, aki elkészítette a 2022-es év Egyszerűsített éves beszámolóját (mérleg, eredménylevezetés, egyéb szükséges pénzügyi iratok) és megküldte a 2022-es év főkönyvi kivonatát is. Telefonon történt érdeklődésünkre részletes tájékoztatást adott az egyes tételek tartalmáról.

A gazdálkodás áttekintése érdekében átnéztük a bankszámlakivonatokat, valamint a pályázatok elszámolólapjait is.

Az Egyesület 2022-ben az alábbi pályázati támogatásban részesült:

A Lechner Tudásközpont 8,8 millió Ft-tal támogatta az Egyesületet, ebből 3,8 millió Ft az iroda működéskére, 5 Millió Ft programok támogatására került felhasználásra. A pályázat elszámolása 2023. első negyedévében megtörtént.

Az NKA Örökségvédelmi Kollégiuma 2022-ben az Egyesület öt pályázatát támogatta, az alábbiak szerint:

- II. ICOMOS nemzetközi tagdíj befizetésre 5,2 millió Ft, (pályázati azonosító: 207113/00126), a pályázat elszámolása megtörtént.
- JJ. a Román András Múemlékvédelmi Nyári Egyetem költségeire 5 millió Ft, (pályázati azonosító: 207113/00127), a pályázat elszámolása megtörtént.
- KK. a Múemléki Világnap megrendezésére 500.000.- Ft, (pályázati kód: 207108/00487), a pályázat elszámolása megtörtént.
- LL. a Békési Népi Építészeti Tanácskozás megrendezésére 2 millió Ft, (pályázati kód: 207108/00488), a pályázat elszámolása megtörtént.
- MM. Nemzetközi konferenciákon történő részvételre, utazási és szállásköltségre 850.000.- Ft, (pályázati kód: 207104/00407), a pályázat elszámolása megtörtént.

A Falkép Bizottság konferenciájára 2020-ban megítélt 1,6 millió Ft támogatást a járványhelyzet miatt csak a 2022-ben megrendezett eseményen használták fel, (pályázati kód: 207108/00460), a pályázat elszámolása 2023. első negyedévében megtörtént.

A programok teljes költsége több esetben meghaladta a megítélt támogatás összegét, a különbözetre a Lechner Tudásközpont támogatása, a tagdíjak és a részvételi díjak nyújtottak fedezetet.

Az éves pénzügyi gazdálkodást áttekintve megállapítható, hogy a bevételek (központi költségvetési támogatás, tagdíjak) az Alapszabályban és a támogatási szerződésekben meghatározott célok megvalósítására kerültek felhasználásra, az Egyesület alaptevékenységének megfelelően. A pénzügyi iratokban szabálytalan vagy indokolatlan tételt nem találtunk.

A személyi jövedelemadó 1%-os felajánlásából 2022-ben 153.000.- Ft-ot utalt át a NAV, ez jelentős növekedés, mivel az 1 %-os felajánlás az előző évben 83.000.- Ft volt.

Tagdíjfizetési fegyelem: 2022-ben egyéni, támogatói és intézményi tagdíjakból együttesen 5.196.000.- Ft tagdíjbefizetés történt, ez azt jelenti, hogy a tagság kb. 50 %-a fizette be az éves tagdíjat. A könyvelő 2022-ben értékvesztésként leírta az évek óta követelésként nyilvántartott, be nem fizetett intézményi tagdíjakat, 842.000.- Ft-ot.

Honlap: Az Egyesület 2019-ben megújult honlapját a titkárság kezeli, a fontos dokumentumok, feltöltésre kerültek, ugyancsak elérhető a kéthavonta megjelenő ICOMOS Híradó. Javasolható a honlapon külön is megjelentetni az ICOMOS Híradóban megjelenő közérdekű állásfoglalásokat, az ezekkel kapcsolatos levelezést, hogy az érdeklődők számára könnyebben elérhetőek visszakereshetőek legyenek.

Összefoglalva: megállapítható, hogy az Egyesület működése megfelel az Alapszabályban foglaltaknak, a gazdálkodás összhangban van a vonatkozó jogszabályok előírásaival. Az Egyesület vezetősége és tagjai a kitűzött célok érdekében önkéntesen tevékenykednek, ezért semmiféle díjazásban nem részesülnek. A titkárság évek óta 2 fő alkalmazottal működik. Az iroda helyiségeit a NÖF biztosítja térítésmentesen. A gazdálkodásban elsődleges szempont a költségek csökkentése. Ennek köszönhető, hogy az Egyesület a kedvezőtlen gazdasági helyzetben is meg tudta tartani hagyományos rendezvényeit, megőrizte működőképességét.

A fentiek alapján a 2022 évi tevékenységről szóló szakmai és pénzügyi beszámolót a Közgyűlésnek elfogadásra javasoljuk.

Az Ellenőrző Bizottság nevében:
Lőrincze Zsuzsanna

1 8 0 8 3 8 9 7 9 4 1 2 5 2 9 0 1

Statisztikai számjel

0 1 - 0 1 - 7 0 6 9

Cégjegyzékszám

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület
Egyszerűsített éves beszámoló - Mérleg "A"

2022. 01. 01. - 2022. 12. 31.

Időszak

Ezer HUF

Sorszám	A tétel megnevezése	Előző év/id.	Előző év(ek) módosításai	Tárgyév
a	b	c	d	e
1	A. Befektetett eszközök (02.+04.+06. sor)	2 942	0	2 942
2	I. IMMATERIÁLIS JAVAK	0	0	0
3	02. sorból: Immateriális javak érték helyesbítése	0	0	0
4	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	2 942	0	2 942
5	04. sorból: Tárgyi eszközök érték helyesbítése	0	0	0
6	III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK	0	0	0
7	06. sorból: Befektetett pénzügyi eszközök érték helyesb.	0	0	0
8	B. Forgóeszközök (09.+10.+11.+12. sor)	21 506	0	17 384
9	I. KÉSZLETEK	0	0	0
10	II. KÖVETELÉSEK	920	0	0
11	III. ÉRTÉKPAPÍROK	0	0	0
12	IV. PÉNZESZKÖZÖK	20 586	0	17 384
13	C. Aktív időbeli elhatárolások	0	0	0
14	ESZKÖZÖK ÖSSZESEN (01.+08.+13. sor)	24 448	0	20 326
15	D. Saját tőke (16.+17.+18.+19.+20.+21.+22.sor)	14 751	0	15 062
16	I. JEGYZETT TŐKE	0	0	0
17	III. TŐKEVÁLTOZÁS / ERDMÉNY	14 387	0	14 751
18	V. LEKÖTÖTT TARTALÉK	0	0	0
19	VI. ÉRTÉKELÉSI TARTALÉK	0	0	0
20	V. TÁRGYÉVI EREDMÉNY ALAPTEVÉKENYSÉGBŐL (közhasznú)	364	0	311
21	VI. TÁRGYÉVI EREDMÉNY VÁLLALKOZÁSI TEVÉKENYSÉGBŐL	0	0	0
22	E. Céltartalékok	0	0	
23	F. Kötelezettségek (24.+25.+26. sor)	380	0	144
24	I. HÁTRASOROLT KÖTELEZETTSÉGEK	0	0	0
25	II. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	0	0	0
26	III. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	380	0	144
27	G. Passzív időbeli elhatárolások	9 317	0	5 120
28	FORRÁSOK ÖSSZESEN (15.+23.+27. sor)	24 448	0	20 326

Keltezés: Budapest, 2023.05.08.

a vállalkozás vezetője

1 8 0 8 3 8 9 7 9 4 1 2 5 2 9 0 1

Statistikai számjel

0 1 - 0 1 - 7 0 6 9

Cégjegyzékszám

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület

Egyszerűsített éves beszámoló - Eredménykimutatás (összköltség) "A"

2022. 01. 01. - 2022. 12. 31.

Időszak

Ezer HUF

Sorszám	A tétel megnevezése	Előző év/id.	Előző év(ek) módosításai	Tárgyév
a	b	c	d	e
I.	Értékesítés nettó árbevétele - Vállalkozási tevékenység	0	0	0
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke - Közhasznú tev.		0	0
III.	Egyéb bevételek ebből	40 436	0	35 937
	tagdíj, alapítótól kapott befizetés	5 569	0	5 196
	támogatások	34 867	0	30 741
IV.	Pénzügyi műveletek bevételei	0	0	0
V.	Rendkívüli bevételek	0	0	0
	alapítótól kapott befizetés		0	0
	támogatások		0	0
A.	ÖSSZES BEVÉTEL	40 436	0	35 937
VI.	Anyagjellegű ráfordítások	31 307	0	27 475
VII.	Személyi jellegű ráfordítások	7 322	0	7 309
	vezető tisztségviselők juttatásai	0	0	0
VIII.	Értékcsökkenési leírás	0	0	0
IX.	Egyéb ráfordítások	0	0	0
X.	Pénzügyi műveletek ráfordításai	0	0	0
XI.	Rendkívüli ráfordítások	0	0	842
B.	ÖSSZES RÁFORDÍTÁS	40 072	0	35 626
	ebből közhasznú tevékenység ráfordításai	40 072	0	34 784
C.	SZOKÁSOS ÜZLETI EREDMÉNY (+A.-B.)	364	0	311
XII.	Adófizetési kötelezettség	0	0	0
D.	ADÓZOTT EREDMÉNY (+E.-XII.)	364	0	311
XIII.	Jóváhagyott osztalék	0	0	0
E.	TÁRGYÉVI EREDMÉNY	364	0	311
		0	0	0
A	Központi költségvetési támogatás	12 431	0	27 350
B	Helyi Önkormányzati költségvetési támogatás	0	0	0
C	EU strukturális alapjaiból, ill. Kohéziós alapból támogatás	0	0	0
D	Normatív támogatás	0	0	0
E	SZJA 1%	83	0	153
F	Közzszolgálati bevétel	0	0	0

Keltezés: Budapest, 2023.05.08.

a vállalkozás vezetője

A Möller István Emlékérem Bizottság Alapító okiratának módosítására tett javaslatokat Fejérdy Tamás, a bizottság elnöke. A javasolt változtatásokkal a közgyűlés egyetértett, és azokat egyhangú szavazással elfogadta.

Mezős Tamás lemondott az Oktatási szakbizottság elnöki tisztségéről, a közgyűlés a Főtitkárt kérte fel az oktatási szakbizottság újjászervezésére.

Ezt követően került sor a Möller István emlékérem átadására, és a Műemlékvédelmi Panteon új tagjainak kihirdetésére.

A 2022-es Möller István díj díjazottjának: Mezős Tamásnak laudálását Fejérdy Tamás, a Műemlékvédelmi Panteon 2 új tagjának: Komárik Andrásnak laudálását Farbaky Péter, Erdei Ferencnek laudálását Ferjedy Tamás tartotta.

Az eseményről a felvétel az alábbi linken tekinthető meg: www.youtube.com/watch?v=85_fxpKWDTI

Möller István emlékérem 2022:

A Möller emlékbizottság döntése alapján az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága a 2022-es Möller István Emlékéremet

Prof. Dr. Mezős Tamás
építőmérnöknek,

a műemlékvédelemben kifejtett több évtizedes meghatározó munkásságáért,

egyetemi oktatói, hazai és nemzetközi műemlékhelyreállítás-tervezői, publikációs és tudomány-szervezői tevékenységéért, a műemléki posztgraduális képzés, különösen is a magyarországi műemlékvédelmi szakmérnöki képzés terén kifejtett munkásságáért, valamint a magyarországi műemléki és régészeti nyilvántartás egységes rendszerének létrehozása terén kifejtett munkásságáért ítélte oda.

Laudáció:

A Budapesti Műszaki Egyetem oktatójaként hosszú évtizedeken keresztül – ezen belül éveken keresztül tanszékvezetőként – meghatározó szerepet vállalt az Építészettörténeti és Műemléki Tanszék munkájában. Elévülhetetlen érdeme van a műemlékvédelmi képzés, és különösen is a műemlékvédelmi szakmérnöki képzés folyamatosságának fenntartásában, jelentőségének és elismertségének növelésében.

Graduális képzésekben 1990-től 2021-ig oktatta többek között az Építészettörténet és Műemlékvédelem tárgyakat építész, tájépítész és településmérnök hallgatók számára, valamint szervezett és vezetett hallgatói felméréseket. Oktatója, majd 2006-tól 2022. januárjáig a képzés vezetője a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészettörténeti és Műemlékvédelmi Tanszékén folyó műemlékvédelmi szakmérnöki posztgraduális képzésnek. Közreműködésével indulhatott el a Pécsi Tudományegyetem szervezésében a történeti épületdiagnosztikai és rehabilitációs szakmérnöki posztgraduális képzés, ahol 2020 óta állandó oktató. Budapesten számos komplex- és diplomatervezési konzulense, valamint doktori kutatás témavezetője. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága által szervezett Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem rendszeres előadójaként, több alkalommal levezető elnökeként, és más szakmai rendezvényeken is részt vett és részt vesz a műemlékvédelem elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó tanácskozások, fórumok munkájában.

Fontos műemlékek helyreállításának tervezőjeként is ismert alkotó, az édesapja által 1991-ben alapított, eleinte jóval szélesebb profillal működő M&M Architektész Építésziroda tulajdonosa, vezető tervezője (1996-tól, majd 2003-tól önállóan). Vezetésével az iroda működési területe folyamatosan tevődött át a műemlékvédelem és a történeti épületek hiteles revitalizációjának irányába. Az önálló tervezési feladatok mellett nagy hangsúlyt kap az építéstörténeti tudományos dokumentációk, értékléltárak és épületkutatások segítségével teljes körű tervezéstámogatás is. Mindamelllett az iroda egyfajta szakmai műhely is, amelyben több fiatal építész és építészhallgató pályakezdését segítette, formálta az építészethez és műemlékvédelemhez való viszonyunkat.

Fontosabb tervezői munkái: a carnuntumi polgárváros felmérése és ideális rekonstrukciós terve (Hajnóczy Gyulával közösen, 1989); a százhalmattai halomsír-rekonstrukció (műemlékvédelmi szakértőként, befejezés: 1998); az esztergomi Ózicseli Hádzi Ibrahim dzsámi rekonstrukciója és környezetének revitalizálása (tervezőként, befejezés: 2010, ill. 2017); a szombathelyi Iseum Savariense rekonstrukciója (tervezőként, befejezés: 2011, Építőipari Nívó-díj 2012-ben); a kolozsvári Szent Mihály-templom alakhú felmérése (tervezőként, 2015-ig), a budapesti Kossuth Mauzóleum helyreállítása (tervezőként, befejezés: 2015); a pécsi világörökségi helyszín kezelési terve (szakértőként, befejezés: 2016); a budapesti Belvárosi Nagyboldogasszony Plébániatemplom helyreállítása és altemplom-kiépítése (tervezőként, befejezés: 2017, Építőipari Nívó-díj 2022-ben); a budapesti Váci utcai Újvárosháza közgyűlési termének és környezetének alakhú felmérése és helyreállítási-, restaurálási tervei (tervezőként, 2017-ben); a budapesti Országház belső területeinek értékléltára (szakértőként, befejezés: 2019), a budapesti Operaház helyreállítása (szakértőként, befejezés: 2022) vagy épp legfrissebb munkaként a római Palazzo Falconieri –a Római Magyar Akadémia székhelye – tudományos kutatása (alakhú felmérés, építéstörténeti tudományos dokumentáció, értékléltár és épületkutatás szakértőként, 2021-től).

Széleskörű szakmai képzettségét, átlagon felüli nyelvtudását és az ennek a révén (is) szerzett és folyamatosan növelt átlagon felüli szakmai tájékozottságát az oktatói és elméleti, a szervezői, kutatói és tervezői munkásságával együtt egyértelműen a műemlékek, a műemlékvédelem szolgálatába állította, beleértve a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal elnökeként végzett tevékenységét is. Ez utóbbi keretében a megelőző időszakokhoz képest – egyebek között – komoly előrelépést sikerült elérnie a műemléki (és általában az örökségi) javak nyilvántartása terén. Fekete J. Csabával együtt alkották meg az egységes magyarországi műemléki és régészeti nyilvántartást, amely koncepciójában a kor technikai és intézményi lehetőségeit éveken keresztül megelőzte. elsőként aminek a jelentőségét nem kisebbíti, hogy a megkezdett folyamat azóta sem teljesebbé vált.

Szakmai publikációi révén is a hazai és a nemzetközi szakmai-tudományos közélet aktív részese, amelyben évtizedek óta (1986-tól az ICOMOS tagjaként is) vesz részt. Rendszeresen közöl műemlékvédelemmel kapcsolatos publikációkat többek között a Műemlékvédelem, Építés-Építészettudomány, Architectura Hungariae, Metszet, Transylvania Nostra folyóiratokban. Előadásaiival és számtalan rádióinterjújával egyetemi tanári rutinjából fakadóan egyaránt szól a szakmának és a szélesebb publikumnak is.

Prof. Dr. habil. Mezős Tamás a műemlékvédelem számos ágazatában, és különösen is a műemlékvédelmi oktatás és képzés területén kifejtett több évtizedes, elkötelezett és magas szakmai színvonalú munkássága jelentősen hozzájárult a magyar műemlékvédelem újabb szakember-generációi tudásának gazdagításához, szemléletének alakításához. Munkásságának elismeréseként veheti át az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága által alapított Möller István emlékérmét.

Erdei Ferenc

(1933–1986)

MŰEMLEKVÉDELMI PANTEON

1933-ban született, Szerencsen. Tanulmányait szülővárosában, majd Miskolcon, a közgazdasági középiskolában végezte. Korán megnyilvánuló kiemelkedő rajzkészsége, amelyet tudatosan fejlesztett is, vezethette az építészet felé. 1952-ben vettek fel az ÉKME Építésztechnológiai Karára, az építőművész tagozatba. Már egyetem évei alatt is kitűnt tehetségével, az építészettörténet iránti érdeklődésével. 1957-ben diplomázott, első munkahelye mindjárt (az akkor létrehozott) Országos Műemléki Felügyelőség lett, ahol a hatósági feladatok mellett a Gerő László vezette tervezői munkákba kapcsolódhatott be. Kezdként is fontos helyreállítási munkákat bíztak rá – a gyulai, a szerencsi és a szigetvári várak helyreállítását, majd 1960-ban, Koppány Tiborral, a veszprémi Szent György kápolna védőépületének a tervezését.

1961-től a Horler Miklós vezetésével megalakult Tervezési Osztályon folytatta műemlék-helyreállítások tervezését. Fontosabb munkái: a felsőörsi plébániatemplom (később is ez maradt számára a legkedvesebb), a várgesztesi és a kispánai vár, s egy valódi unikum: a városi templom helyreállítása. Munkáinak elismeréseként 1967-ben Ybl-díjban részesült. Megbízták a Tervezési Osztály három építész műterme közül az egyik vezetésével. Ekkor foglalkozik a veszprémi székesegyház, a tatai vár, s a felebrői templom helyreállításával – ez utóbbi különösen is nagy visszhangot váltott ki a szakmában és a szakmán kívül is. Az 1970-es években már az OMF tervezési tevékenységének meghatározó egyénisége. Nemcsak műemlék-helyreállításokkal, hanem római katolikus templomok új liturgikus terének kialakításával is foglalkozott, e területen is számos nagyszerű művel gazdagítva a hazai műemlék-templomok esetében valójában nagy kihívást jelentő megoldások körét. 1974 és 1977 között valósult meg a székesfehérvári Zalka utca 6. sz. műemléki lakóépület helyreállítása, amely jól példázza Erdi Ferenc műemlékhelyreállító építési habitusát. „E munka igaz mestermű. A teljes megjelenés eleganciája, a részletekkel való bánásmód, amely mély szakma ismereteken alapult, a belső elrendezése is Erdi Ferenc kiemelkedő tehetségét tükrözi.”¹ Mindezekkel párhuzamosan szakmai írásaival, publikációival is a műemlékügyet szolgálta. 1984-ben átvette az OMF akkor Építészeti Osztálynak nevezett tervezői részlegének a vezetését. Mint minden feladatát, ezt is nagy lelkiismereteséggel kívánta ellátni, azonban az első sorban nem tervezői/alkotói jellegű feladatok nagyobb tehernek bizonyultak számára, amivel párhuzamosan az egészsége is megromlott. 1985-ben szívinfarktust kapott, de a gondos kórházi és szanatóriumi kezelés nyomán gyógyulva tovább folytatta publikációs munkáját, ekkor készült el az egyik ikonikus műemlék-helyreállítási munkájának, a kiskörményi templomon végzett beavatkozásoknak a Műemlékvédelem folyóirat számára készített összefoglalójával, leírásával. Sajnos a gyógyulás nem bizonyult tartósnak, 1986 augusztusában a második szívinfarktus már végzetesnek bizonyult.

A jelen megemlékezésben említett munkáinál jelentősebb gazdagabb életműve alapján a magyar műemlékvédelem legnagyobb alakjai között tartjuk számon Erdi Ferencet, nemcsak a nagyszerű, máig példa értékű munkái, hanem a kedves személyisége, meleg embersége miatt is mindenki által nagyrabecsült, szeretett kollégát.

1 Sedlmayr János – Schönerné Pusztai Ilona – Káldi Gyula – Cséfalvay Gyula – Rhédey László – Barts Balázs – M. Kaló Judit – S. Homonnay Márta: Erdi Ferenc életműve. Műemlékvédelem. XXXI. évf. 3. szám; 1987

Műemlékvédelmi Panteon, 2023

Komárik Dénes

(1929 – 2017)

MŰEMLEKVEDELMI PANTEON

A kecskeméti születésű Komárik Dénes a pannonthalmi bencések budapesti gimnáziumában tett érettségije (1947) után bölcselettel és utólag beigazolódott helyes előérzettel nem a filozófiai és teológiai érdeklődése szerinti bölcsészeti tanulmányokat választotta, hanem a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karára iratkozott be és szerezte meg diplomáját 1951-ben, a legsötétebb Rákosi-korszak idején. Első munkahelye a Budapesti Városerősítési Tervező Vállalat (BUVÁTI) volt, ahol Pogány Frigyes keze alatt dolgozott 1958-ig. Ekkor átment az előző évben Horler Miklós vezetésével megalakult Fővárosi Műemlékfelügyelőségre. 1960-ban Horlert leváltották, ekkor foglalta el a harmadik, s immár csaknem három évtizedig végleges álláshelyét 1989-es nyugdíjba vonulásáig. Ez az I. kerületi IKV, majd a Fővárosi Ingatlankezelő Műszaki Vállalat (FIMŰV) szervezetében a várnegyedi Dísz tér 15. sz. barokk épületének emeletén, Perehazy Károly vezetésével működő Műemléki Osztály volt. Az ezen belül általa megalakított Tudományos csoport a fővárosi műemlékek – először csak a lakóházak, majd a középületekre is kiterjesztett – tudományos kutatását végezte, ugyanakkor a konzolidálódó Kádár korszak fojtogató légkörében egy békés menedék, értelmiségi azilum is volt. Csoportjának tagjaival – amelyből a nevezetes ún. „Komárik-iskola” nőtt ki – az egyes épületek írott és képi forrásainak összegyűjtésével, az erre alapozott építéstörténet és javaslat megírásával sok budapesti műemlék helyreállításához járultak hozzá kutatásaikkal. A dokumentációk számos, azóta már nyomtalanul eltűnt terv fotóját is őrzik.

Komárik egyéni kutatásaiban az addig kevésbé értékelt 19. század építésze játszott a főszerepet, követve az osztrák művészettörténet-írás kiválóságát, Renate Wagner-Rieger, illetve itthon a magyarországi klasszicista építészettel feldolgozó Zádor Annát. Két építész (Máltás Hugó, Brein Ferenc) monográfiája mellett Komárik első kutatói korszakának főműve „A romantika építésze Magyarországon” című kandidátusi értekezése, amelyet 1980-ban védett meg. Ez az opus egyben sajnos nem, csak külön álló publikációkban jelent meg, ehhez kapcsolódó legkiemelkedőbb írása „A korai gotizálás Magyarországon” című tanulmánya volt 1978-ból. Későbbi kutatásainak főhőse Feszly Frigyes volt, akiről több részlettanulmány mellett 1984-ben egy kiállítást is rendezett a BTM Vármúzeumban, majd 1993-ban monográfiát is megjelentetett (ezért nyerte el az akadémiai doktori fokozatot). A romantika mellett a historizmus építészetével is foglalkozott, sőt munkássága utolsó szakaszában a pesti barokk művészetről közölt több jelentős tanulmányt.

Szakmai közéleti tisztségei között 1985-től a Tudományos Minősítő Bizottságban, illetve a MTA doktori tanácsa szakbizottságában betöltött tagságát, majd elnökségét (1998–2000 között), illetve 1985-től az MTA Művészettörténeti Bizottsági tagságát sorolhatjuk fel, ahol az építészettörténészek doyenjeként elnöküknek (2000–2002) is megválasztották, tudományos teljesítménye méltó elismeréseként. Kitérítései között az Ipolyi Arnold emlékérmét (1985), a Magyar Műemlékvédelemért érmet (1987), az Ybl Miklós-díjat (1989), a Pro Urbe Budapest-díjat (1994), a Forster Gyula-díjat (2006), végül a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat tiszteleti tagságát (2012) vehetjük számba.

Komárik Dénes nemcsak a 18–19. századi hazai építészet története számos fejezetének, építész-életművének feltárásáért, a budapesti építészettörténeti kutatások területén kifejlesztett, munkatársai által is tovább vitt történeti módszerért, hanem a változó történelmi környezetben mindig szilárd erkölcsi-hitbeli elvein nyugvó emberi tartásáért is méltó emlékeztetünkre, aki kollégáit, pályatársait tanító, támogató tudósként írta be nevét a magyar építészet- és művészettörténetírás aranykönyvébe.

Műemlékvédelmi Panteon, 2023

A közgyűlést követően a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának épületét tekinthettük meg Miklós Dániel szakavatott vezetésével.

Magyar Nemzeti Levéltár

A Magyar Nemzeti Levéltár 2023-ban ünnepli a III. Károly király által 1723-ban szentesített törvényt, amely Európában az elsők között – a rendek kívánságára – elrendelte, hogy az ország köziratait (*publica regni acta*) az ország levéltárában (*archivum regni*) kell elhelyezni. Gróf Batthyány Lajos nádor (1751–1765) kitartó szervező munkájának köszönhetően az új intézmény 1756-ban kezdhetette meg tényleges működését Pozsonyban. 2024-ben lesz 150 éve annak, hogy 1874-ben megfogalmazódott a levéltár új intézményi feladata, amely nemcsak az őrzést, hanem a tudományos feldolgozást is alapfeladatnak tekintette és tekinti mind a mai napig. A harmadik ünnepi évforduló az intézmény jelenlegi, Bécsi kapu téri palotájába 1923-ban történt beköltözés centenáriuma.

A Magyar Nemzeti Levéltár 2023-ban ünnepli az új, Bécsi kapu téri levéltári palota birtokba vételének 100. évfordulóját. A budai vár Klebelsberg Kunó miniszter irányításával befejezett, kifestett impozáns épülete őrzi a „nemzet emlékezetét”, mindazt az írott történelmi örökséget, amit ránk hagytak a századok. Az új palotába történő költözés a szintén a budai várbeli volt klarissza kolostorból történt, ahol 1783-tól őrizték az ország iratait. Valójában 1756-tól működött a levéltár Pozsonyban, mert ekkor szervezte meg az akkori nádor egy országos levéltárnok kinevezésével. Ehhez a nádor tisztségét 1751–1765 között betöltő gróf Batthyány Lajos kitartó szervező munkájára volt szükség, így ő tekinthető az ország levéltára alapítójának.

Az alapító nádor családjának levéltára a körmendi kastélyban volt elhelyezve 1945-ig, amikor a szovjet csapatok bevonulásakor jelentős veszteségeket szenvedett. A család menekülésekor magával vitt több száz értékes régi iratot, amit a magyar állam 2021-ben vásárolt meg az örökösöktől és helyezte el a Magyar Nemzeti Levéltárban. Az elmúlt évtizedek legjelentősebb gyarapodása révén bekerült Batthyány-iratanyag számos különleges, Magyarország története szempontjából kivételes fontossággal bíró oklevelet tartalmaz (1279: az ún. második kun törvény legrégebbi kézírata, 1351: besenyő kiváltságlevél eredeti példánya, 1526 augusztus: a Mohácsra tartó király kétségbeesett segélykérő levelei stb.), amelyek állományba vétele és digitalizálása is befejeződött. Az iratok a kutatás számára 2023. március 21-től lesznek elérhetők az Elektronikus Levéltári Portálon (<https://www.eleveltar.hu/hu>). Ugyanekkor együttműködési megállapodás aláírására kerül sor a Magyar Nemzeti Levéltár és a Magyar Batthyány Alapítvány között a Batthyány család történetének jobb megismerése és levéltárának feldolgozása céljából.

Batthyány Lajos levéltárszervező tevékenységének alapja az 1723. évi 45. törvénycikk volt, amely elrendelte, hogy az ország köziratait (*publica regni acta*) az ország levéltárában (*archivum regni*) kell elhelyezni. Bár a törvény meghozatala idején már a leendő intézmény helyét is kijelölték az akkori magyar fővárosban, Pozsonyban lévő országházban, mégis évtizedek teltek el addig, amíg a levéltár 1756-ban megkezdhetette tényleges működését. Európában az első között Magyarországon született törvény állami levéltár alapításáról 1723-ban, ennek 300 éves évfordulóját ünnepeljük a Batthyány-iratok publikációjával.

A 2021-ben megvásárolt Batthyány-iratok 2023. március 21-től elérhetők az [Elektronikus Levéltári Portálon](#) és a középkelet-dunántúli dokumentumok az [Adatbázisok online](#) felületén.

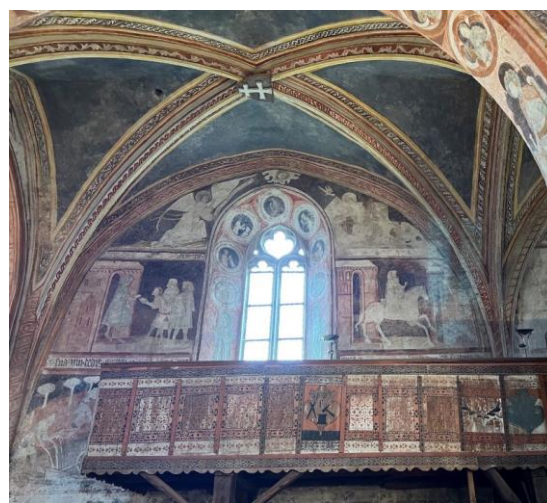
GÖMÖRI KÖZÉPKORI UTAK

Az ICOMOS Falképbizottság szakmai programja
2022. október 14-16.

Az Európai örökség részévé vált felvidéki gótikus templomok falképei
(harmadik rész, csetneki körút 1. - Csetnek)

Csetnek temploma építészetileg a legmonumentálisabb alkotás a Gömöri templomok közül. Több szakaszban, a 13. századtól a 15. század végéig épült. Az eredetileg kisméretű falusi épületet a 14. században kezdték átépíteni háromhajós bazilikává a pelsőci *Bebek* család egyik ágának, a helyi *Csetneki* család megrendelésére.

Tagjai, mint például *Csetneki László*, esztergomi kanonok, érsekségi kormányzó, majd nyitrai püspök, közel álltak a királyhoz, bejáratosak voltak az udvarba, járták a világot. Nem véletlen ezért a templom freskóinak "nyitottabb" levegője, így a két mellékhajó falképei az itáliai tájakat, épületeket, öltözeteket idézik.

Csetnek, Pelsőccel együtt 1328-ban megkapta a városjogot, majd Zsigmond alatt országos vásárokat is tarthatott.

A templom nyugati oldalához később, jellegzetes, hatalmas, négyzetes tornyot csatoltak.

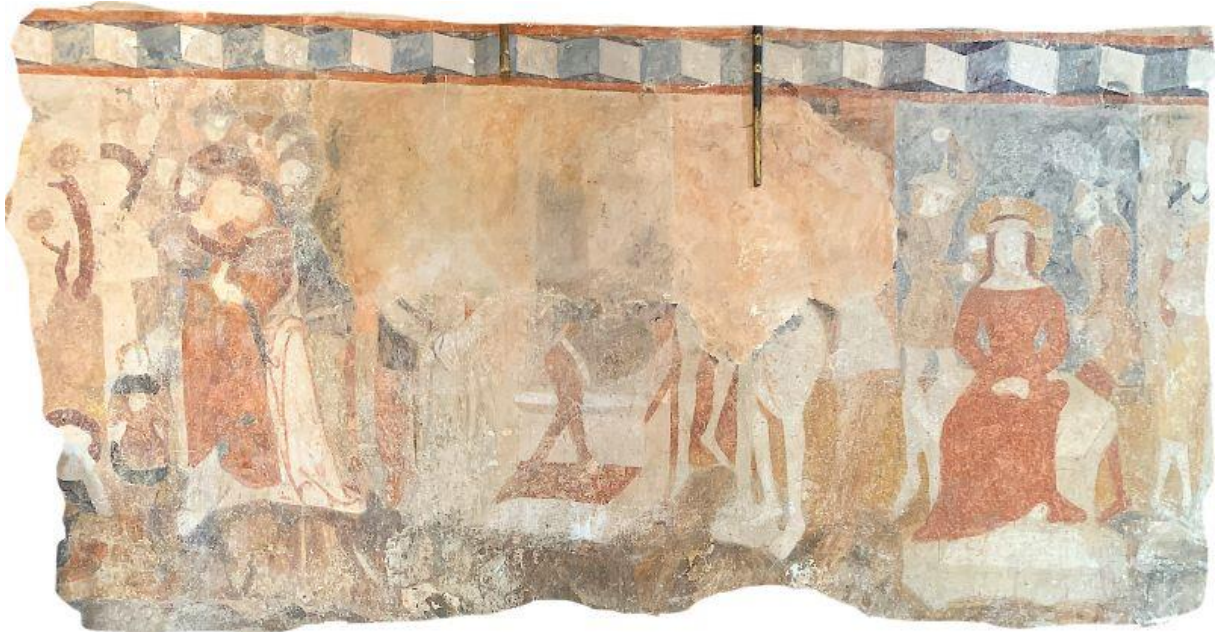
A bazilika fő szentélye 20 méter hosszú, négyszakaszos, csillagboltozatú, sokszögzáródású, amely 1460-ra készült el. A hajók 15 méter hosszúak, a főhajó 10 méter széles. Az északi mellékhajót nem fejezték be, így a templomban, ma két szentély van. A templom valamikor kívül festett volt. A külső festésből azonban, mára már csak az eredeti déli bejárat mellett magasodó Szent Kristóf alakja maradt meg, melyet M. *Jansto* restaurált 1995-ben, a templom teljes külső helyreállításának részeként.

Sajnos, a templom belső munkái még váratnak magukra. Beázások nyomai, elkoszolódott repedezett falak, és egyéb problémák sora vár megoldásra. A falakon három réteg freskó maradt fenn, de egy átfogó kutatás, feltehetően ennél több réteget is el tudna különíteni. Feltételezésünk szerint sok feltárandó felület van még, melyet meszelések, esetleg vakolatrétegek is fednek.

A Csetneki család 1554-ben áttért az evangélikus hitre, így ezt követően az egész bazilikát átmeszelték, a freskókat eltüntették.

Gróh István kezdte meg a felméréseket és kutatásokat, 1908 és 1909 között. Ő tárta fel a mészréteg alól a 14. század végi *Passió* ciklus nyolc jelenetét is az északi falon.

Sajnos a freskók rendkívül rossz állapotban vannak, a feltárás nyilván nagyon hiányos felületeket eredményezett. A Gróh féle, jelenleg is látható bemutatás nemcsak töredezett, de a retusok is inkább átfestések, ami sematikus, forma nélküli figurákat eredményezett. Művészettörténeti értékelésük, jelen állapotukban szinte lehetetlen.

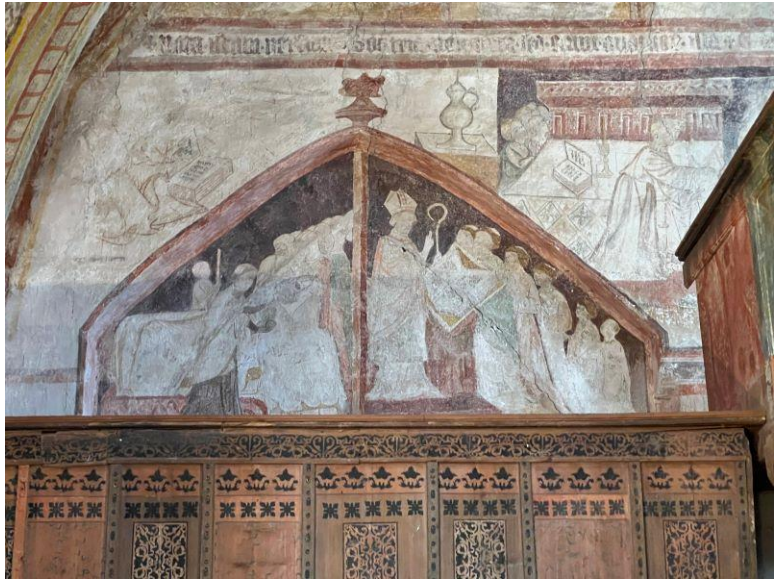
Ugyanilyen állapotban van az északi hajó levágott, befejezetlen keleti záródásában lévő sok-alakos *Keresztfeszítés*, melyet ferdén kettévág az alatta lévő trecento réteg freskója.

Így elég nehéz megállapítani bármit is festőjéről.

Vele egyvonalban, a déli hajó diadalívén találjuk *Jónást*, ahogy kibújik a cetből egy mondatszalgot tartva.

A déli falon, a valamikori, ma befalazott főbejárat fölött találjuk a *Hét szentség* ábrázolását: a *Keresztiséget*, a *Bérmálást*, a *Gyóntatást* (vagy *Bűnbocsánatot*), az *Eucharisztia* után az *Esketét*, majd a főkapu valamikori béléletében az *Utolsó kenetet*, és a *Papi szentséget*.

A freskók itt is nagyon rossz állapotban vannak, a tónusok eltűntek, szinte befejezetlen hatást keltenek. A fal beázhatott, amely a felső, *seccoban* befejezett réteg pusztulásához vezetett.

(fotók: Wierdl Zsuzsa)

A karzatok gyönyörűek, de szinte életveszélyesek, bár innen közelebről is megnézhetjük a déli ív belső oldalán megfestett öt okos és öt balga szüzet, vagy a délnyugati ív prófétáit.

Itt találjuk fent, *Remete Szent Antalt* megkapó disznójával, aki a háziállatok védelmét hivatott szolgálni.

A déli fal ablakbéléletében a *Hét szabad művészet* allegóriái láthatóak. Körülötte a *talentumokról* szóló példabeszéd, mely szorosan kapcsolódik a művészetek témához, a talentum ajándékának megbecsüléséhez.

A karzat mögött, ahogy az egész templomban, még sok feltárandó felület van, mely nemcsak a *Felfedezés* örömeivel, de a *Megőrzés* és a *Megbecsülés* tevékenységével kellene minél hamarabb kiegészülnie, hogy még sok generáció gyönyörködhessen benne!

Wierdl Zsuzsa

ICOMOS fiatalok Biatorbágyon

Az ICOMOS fiatalok 2023. június 3-án megrendezett programja során Biatorbágyra látogattunk, ahol igazán szívélyes fogadtatásban volt részünk, nem csak az egyes épületekkel, műemlékekkel, hanem helytörténettel és a települést érintő jövőbeli tervekkel, koncepciókkal ismerkedhettünk meg. A szakmai program során végig érezni lehetett, hogy vendéglátóink helyi lakosokként is kötődnek a településhez, itt élnek és aktívan szerepet vállalnak a közéletben, tesznek a környezetükért, megbecsülve a múltat és gondolva a jövőre.

A szakmai kirándulásunk első, egyben megérkezési és találkozási pontja a biatorbágyi vasútállomás épülete, amely modern építészeti emlékünknél, 1977-ben épült. Itt felmerült az érték kérdéskörének vizsgálata, milyen jelentősége van örökségvédelmi szempontból a jelenhez közelebb eső építészeti emlékeknek, ahol a régiség érték még nem annyira jelentős, azonban a tér- és anyaghasználatot eredeti minőségében láthatjuk. Szubjektív felsorolás szintjén, az értékek közé sorolhatók a szerkezetek megmutatása, az épület a környezethez, a településsel és a peronnal történő, terepviszonyokhoz illeszkedő kapcsolata, a megközelítéshez vezető lépcső enyhén szabálytalan megformálása. Az épületet önmagában szemlélve, de a magyarországi autóbusz- és vasútállomások építészeti történetébe illesztve is izgalmas kérdéseket vet fel.

Ezután elindultunk a közelben lévő biatorbágyi római katolikus templom felé, ahol Baracza Szabolcs restaurátor művész fogadott és egy rendkívül érdekes, áttekinthető prezentáción keresztül vezetett be minket a felújítások részleteibe.

A többször átalakított templom belső terében fennmaradtak az eredeti barokk liturgikus fa berendezések, a fő- és mellékoltárok és szószék, amelyeknek restaurálása több ütemben valósulhatott meg.

A Paduai Szent Antal mellékoltár részleteinek tanulmányozása

Jelen látogatásunk központjában a templom Szűz Mária főoltárának ICOMOS-díjas restaurálási munkáinak bemutatása állt.

A restaurálási vizsgálatok során kiderült, hogy az oltár tartószerkezete meglehetősen rossz állapotban volt, azt elemekre szét kellett bontani, konzerválni, a károsodott, hiányzó részeket kiegészíteni és a szerkezeti elemeket megerősíteni. A helyreállítás által azonban ennél sokkal több történt, a részletes feltárások és hosszas kutatómunka eredményeként az oltár megjelenésében is jelentős változások történtek.

A restaurálás során feltárt festék hiányok, lenyomatok arra utaltak, hogy az oltár közepén álló Szűz Mária szobor helyett eredetileg a templomtérben másodlagos helyen őrzött Mária ikon állt, dicsfényvel és felhő motívumokkal körbevéve, valamint az oltár oromzatán elhelyezkedő Szentháromság szoborcsoport kompozíciója is átgondolásra került. Az eredeti alkotói szándék visszaállítását és hiányzó elemek rekonstrukcióját hazai és külföldi analógiák keresése is igazolta. A felújítás előtti állapot homogén halványzöld felülete és a szobrok pasztellszínű festése helyett, színvilágában szintén az eredeti barokk állapot került helyreállításra, vöröses és zöldesszürke márványimitációs felületekkel, a szobrok pedig törtfehér (polir weiss) színt kaptak, aranyozott szegéllyel. A baldachin és a képet övező függöny újra aranyozott, ezüstözött lüszterezett felületű lett.

A felújítási munkát folyamatos szakmai konzultációk, zsűrizések kísérték, amelyek elősegítették a döntések meghozatalát. Ezzel azonban a feladatok még nem értek véget, az egyházközösség folyamatosan építkezik, amit nagyon jó látni, hiszen az épület gondos kezekben van.

A templomtérben a szószék felújítása jelenleg is zajlik, amelynek bemutatása a közeljövőben történik, elkészülte után egy egységes 18. századi barokk templomteret eredményezve.

A programunk utolsó állomásaként a település egyik szimbólumát, a vasúti viadukt ipari műemlékét tekintettük meg Nánási-Kézdy Tamás, önkormányzati képviselő kíséretében.

A völgyhíd története összefonódik a robbantással végrehajtott tömegszerencsétlenséggel, amelyet 1931-ben Matuska Szilveszter okozott. A történetet mai napig számos érdeklődés kíséri, a település sem akar erről elfelejkezni.

A templomtér más perspektívából

A kettős vasúti völgyhíd megismerése keretbe foglalta a látogatásunkat, hiszen kiderült, hogy Biatorbágy vasútállomása egy nyomvonalkorrekció következtében került áthelyezésre mai helyére, ezáltal pedig a korábbi vasútvonal és a hidak elvesztették eredeti funkciójukat. A látszólag azonos megjelenésű többszörös rácsozatú, acélszerkezetű hidakat, a két hídpillér kőburkolatának felületi textúrája segít megkülönböztetni egymástól, azok néhány év különbséggel épültek meg.

Az első, északi hídon most a Budapest-Balaton kerékpárút halad, amelyet a közelmúltban adtak át, a déli híd számára pedig továbbra is keresik a funkciót.

A tartalmas kirándulás ismét lehetőséget adott, hogy beszéljünk a műemlékvédelem elméleti kérdéseiről és aktuális helyzetéről, a résztvevők élményekkel és értékes gondolatokkal gazdagodva térhettek haza.

(fotók: Molnár Bianka)

Molnár Bianka

BÚCSÚZUNK...

Elhunyt Dr. Szűcs Endre (1944-2023)

Elhunyt Dr. Szűcs Endre, a hagyományos helyi építészet és a mai építészeti megfontolások ötvözőjeként ismert építész, az MMA tagja. Szomorú szívvel búcsúzunk szaktársunktól, az ICOMOS MNB részvételét fejezi ki a Hozzáértőknek. Szűcs Bandi, a régi barát, sokunknak nagyon hiányozni fog, emlékét megőrizzük, nyugodjék békében! Az MMA honlapján található életrajza hű képet nyújt Dr. Szűcs Endre életútjáról, munkásságáról:

Szűcs Endre (1944) egy Vas megyei kis falu szülötte, családjának dunántúli és erdélyi kapcsolatai meghatározóak építészeti gondolkodásában. Mérnök édesapja hatására kezdte meg tanulmányait a Budapesti Műszaki Egyetem Építész-mérnöki Karán, ahol 1968-ban szerzett diplomát. A politikától átítatott egyetemi légkört fojtogatónak, az oktatásban előtérbe helyezett Bauhaust túl szikárnak és ridegnek érezte. Az akkor tudatosan háttérbe szorított népi építészet, a szecesszió és a historizmus iránti elköteleződésében az egyetemi korrektorként oktató Makovecz Imrétől kapott megerősítést, akivel később, a Kós Károly Egyesüléshez való csatlakozáskor szoros baráti és szakmai kapcsolatba került. A '68-as események hatására több évfolyamtársa hagyta el az országot, ő azonban – Orosz István szavaival élve – nem térben, hanem időben disszidált, műemlékekkel foglalkozó építész-ként a múltban találva meg a kapaszkodót. A „klasszikus” műemlékvédelem kezdő építész-ként lett a szakterülete, majd 1981-ben műemlékvédelmi szakmérnöki diplomát szerzett. A FIMÜV Műemléki Osztályán kapott tervezési feladatok során találkozott a századforduló üvegablakaival. Évtizedek óta keresi, dokumentálja és rendszerezi a nagy-magyarországi üvegművészet remekeit. Ebből írta doktori disszertációját (1985), és ennek eredményeit összegezte a többéves, építész (Dörgő Miklós, Obreczán György, Földényi György) és üvegfestő (Fűri Judit és Gonzáles Gábor) alkotótársakkal folytatott kutatómunka eredményeit összegző, 2005-ben megjelent hézagpótló könyvét a Megfestett fény – díszüveges munkák a történelmi Magyarország építészetében 1945-ig címen.

Kezdetben a FIMÜV Műemléki osztályának munkatársaként, majd később magánzóként, jelentős számú műemlékfelújítás tervezője volt. Egyik legjelentősebb munkája az alsóbogáti Festetics-kastély felújítása (Tóth Péterrel, 2014), amely Europa Nostra díjat nyert az Európai Unió legrangosabb, műemlék felújításokra kiírt pályázatán, valamint a Pro Architectura, és az ICOMOS díjat is kiérdemelte.

A MÉRMŰ Stúdió 1980-ban alakult Szűcs Endre vezetésével, először Széplátók PJT névvel, műemlék-helyreállítási főprofilal. A rendszerváltás után csökkentek a műemlékes feladatok, így a hagyományörző családi házak tervezése vette át ennek helyét, főleg a Balaton-felvidéken, az Őrségben és az alföldi tanyavilágban. Szűcs Endre a Balaton-felvidék szerelmese, a tájba simuló népi építészet ügyének élharcosa. Megszállott, aki ezt az örökséget „bebíróként” – azaz a 70-es években ideköltözött városi értelmiségiként – is folytatni kívánja, meggyőzve az ügy fontosságáról öslakosokat és építetőköt egyaránt. Az általa vezetett Mérmű alkotóműhely az építészeti feladatok széles körét öleli fel, nevéhez kapcsolódik Sopron Fő terének és belvárosi utcáinak rekonstrukciója, valamint a várfal sétány tervezése (Vladár Ágnessel, Sallós Csabával, Dósa Papp Tamással, és Őrsi Károly kerttervezővel). A szakrális építészeti alkotások közül kiemelendő a Kárpát-haza templom Verőcén. Szűcs Endre mesterként e kortárs, mégis minden ízében ősi hagyományokon alapuló, a pontos építészettörténeti, ikonográfiai, üvegművészeti és népi építészeti ismeretek szintéziseként megszületett zarándoktemplom tervezéséhez kiváló tanítványát, Tóth Pétert fogadta alkotótársul.

Szűcs Endre a Magyar Tudományos Akadémia ösztöndíjasaként 1993 és 1996 között Zakariás Attila sepsiszentgyörgyi építész-szel a gyimesi népi építészetet kutatta, melynek során mintegy 100 épület felmérése és fotódokumentálása történt meg. Ezt követően nem csupán rajzban és tudományos értekezés formájában, hanem a valóságban is átörökítették a gyimesi házakat: lebontásra ítélt régi épületeket vásárolnak, szedik szét, hogy a Gyimesközéplekon kialakított, alapítványi formában működő falumúzeumukban újra felépítsék. Az 1990 -ben indult kezdeményezésük eredményeként mára tizenhét épület és egy kápolna áll a területen.

Szűcs Endre közel 50 éve építész, s e fél évszázad java részét a műemlékek, a régi házak megmentése, és a történelmi múlttal rendelkező környezetben történő helyreállítások, új házak tervezése töltötte ki. A Balaton-felvidék hagyományos építészetének megújítása, a műemlékvédelem területén elsősorban a népi építészeti értékek dokumentálása és megmentése, valamint a 19-20. századi magyar építészet világszínvonalú üveges munkáinak kutatása során végzett kiemelkedő tevékenységéért 2014-ben Ybl-díjat kapott, 1990-ben a Magyar Műemlékvédelemért emlékplakettje szakmai elismerésben, két ízben Építészeti Nívódíjban, 2006-ban a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje kitüntetésben részesült. Több mint egy tucat Év Háza díj nyertese, 2011-ben Pro Architectura díjat, 2013-ban Europa Nostra díjat kapott az alsóbogáti Festetics-kiskastély műemléki felújításáért. Az általa vezetett műterem immár három évtizede működik sikerrel, a magyar szerves építészetet képviselő Kós Károly Egyesülés tagjaként mesterként közreműködik a Vándoriskolában. Tizennégy évig volt a soproni, jelenleg a szentendrei és az óbuda- békásmegyeri főépítész-zsúri tagja. Rendszeresen publikál, az Országépítő folyóirat szerkesztője. A lengyel-magyar építészeti kapcsolatok ápolója, a Magyar Művészeti Akadémia Építőművészeti Tagozatának tagja.

(Az életrajzot összeállította: Dénes Eszter [2016] Forrás: <https://mmakademia.hu/alkoto/-/record/MMA16743>)

BÚCSÚZUNK...

Elhunyt Dr. Gerőné Dr. Sándor Mária (1933-2023)

Életének 91. évében 2023. május 15-én elhunyt Dr. Gerő Győzőné Dr. Sándor Mária régész, kandidátus, az Országos Műemléki Felügyelőség, majd az Országos Műemlékvédelmi Hivatal nyugalmazott tudományos főmunkatársa.

A budapesti Deák téri evangélikus leánygimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait. Az iskolai évek végén a Gerevich László vezette budavári ásatásokon való részvétel keltette fel érdeklődését a régészeti pálya iránt. Érettségi után öcsével együtt kitelepítették őket két évre Egerfarmosra, de ez nem változtatott a régészeti pálya iránti érdeklődésén. Felkereste az egri múzeum igazgatóját, Bakó Ferenc néprajzost, és engedélyt kért arra, hogy látogathassa az egri múzeumot. Bakó Ferenc segéd munkásként felvette múzeumi állományba, így szerzett ásatási és múzeumi gyakorlatot az egri múzeumban. Bakó Ferenc támogatásával - Zádor Anna professor asszony javaslatára – 1954-ben (amikor nem indult új régészeti évfolyam), mindjárt az ELTE régész szakának második évfolyamára vették fel. 1956-ban kötött házasságot Gerő Győző török szakos régésszel, aki további életükben nemcsak férje, hanem munkáinak társa is volt.

Mivel érdeklődése már a kezdetektől a középkor felé irányult, így az 1958-as diplomaszerezését követően gyakornokként a Magyar Nemzeti Múzeum Középkori Osztályára került. 1961-től az OMF Entz Géza vezette Tudományos Osztályán lett régész munkatárs, majd az átszervezést követően pedig az OMVH Tudományos Főosztályának Kutatási Osztályán dolgozott tudományos főmunkatársként. Itt dolgozott 1996-ban történt nyugdíjba vonulásáig. Ezt követően szabadfoglalkozású régészként folytatta a szeretett pályát. A korábban megkezdett várgesztesi és márévári kutatásait itt folytatta, az OMF Tudományos Osztálya megbízásából. Kisebb egyéb megbízások (Hajdúdorog és Hajdúszoboszló templomerőd) és a várgesztesi vár feltárásának befejezése után szakmai munkáját Baranya vármegyében és Pécsen végezte turkológus férjével együtt. Tudatosan kialakított tudományos program megvalósításán dolgoztak: egy kisebb területi egység (Baranya vármegye) késő középkori és kora újkori időszakának alaposabb megismerése volt a kitűzött cél. Munkájuknak szinte állandó építész partnere Schöner Lászlóné Pusztai Ilona Ybl díjas építész volt, aki a következőképpen emlékezett a temetésen elmondott beszédében közös munkáikra: „Én 1960-ban találkoztam vele (már mint Sándor Máriával) Máréváron a vár építész-tervezőjeként. Kezdetől csodálattal figyeltem szorgalmát és elszántságát, amellyel a még Várgesztesen szerzett fertőzőes betegsége ellen küzdött. Évekig tartó rossz egészségi állapota miatt egy percre sem szakította meg a munkáját, és ért el kutatásában kiemelkedő tudományos eredményeket. Jelen voltam és közreműködhettem, amikor a márévári reneszánsz kőanyagot feltárta és feldolgozta. Ebből az anyagból kiindulva készítette el 1979-ben kandidátusi disszertációját „Reneszánsz Baranyában” címmel, és 1980-ban avatták doktorrá. (A kandidátusi dolgozatot az Akadémiai Kiadó „A reneszánsz Baranya megyében” címmel megjelentette.)

1965-ben kezdte el a Pécsi Püspökvár, majd a pécsi városfalak kutatását. Ez a beláthatatlan, hatalmas munka egészen 2015-ig húzódott, részint kisajátítási akadályok, részint a szükséges pénzügyi hiányok miatt. Így legnagyobb kutatása mellett a 70-es években dolgozott Pécsen a Káptalan utca 4-ben, feltárta az Aranyos Mária kápolnát, ásatást vezetett Siklóson a Perényi bástyában és a ferences templomban, a szászvári püspökvárban, a mecseknádasdi Szent István templomban, majd a 80-as években a kővágótöttösi templomnál.

Részt vett az MTA Pécsi Bizottsága régészeti munkabizottsága megszervezésében, ennek 1987-től 2000-ig elnöke is volt. Feltérési munkáit és annak tudományos összefüggéseit több mint 30 cikkben, tanulmányban és egy önálló kötetben publikálta. Az Albizottságban konferenciákat szervezett. Előadásokat tartott itthon és külföldön. Az általa feltárt anyagból rendezett kiállítások közül kitűnt a Bajor Műemléki Hivatallal közös regensburgi tárlat, melyet Fellbachban, és itthon Pécsen és Pakson is bemutattak. Titkára volt 1993-tól 2015-ig - megszűnéséig – a „Középkori Egyetem Alapítványnak”, amelyet Pécs megyei jogú város a Püspökvár északi része és a Középkori Egyetem kutatásának és helyreállításának támogatása céljából hozott létre.

Munkásságát különböző díjakkal és kitüntetésekkel ismerték el úgy Pécsen, mint a központi tudományos körökben.” Schönerné Pusztai Ilona a továbbiakban még elmondta, hogy az ő személyes kapcsolata Gerőné Sándor Máriával végig megmaradt. Döntő százalékban ő volt építésztervezője a Sándor Mária által kutatott műemlékeknek és helyreállításoknak. „Számos munkánkból az utolsót emelném ki, a pécsi püspökvár és középkori egyetem maradványainak feltárását, műemléki rekonstrukcióját és az egyetem védőépületének megépítését. Itt párjaink, a kutatásban Gerő Győző, az építészeti helyreállítás tervezésében Schöner László is munkatáraink voltak. Ők sajnos a befejezést nem érhették meg, mégis úgy hiszem, Mária is és én is ezt éreztük legnagyobb közös sikerünknek.”

Búcsúzunk Gerőné Sándor Máriától. Isten veled, nyugodjál békében szeretett Juszufod mellett!

Bakó Zsuzsa, Schönerné Pusztai Ilona, Valter Ilona

A Magyar Tudományos Akadémia Műemléki Munkacsoportjának állásfoglalása a

műemlékügyről

A Magyar Tudományos Akadémia az ország jövőjéért viselt felelőssége tudatában az Akadémia két osztályának (II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya és VI. Műszaki Tudományok Osztálya) szakembereiből 2022 februárjában munkacsoportot alakított, amely a nemzetközi tudományos eredményekkel összhangban vizsgálta a hazai műemlékügy jelenlegi helyzetét, és a IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának bevonásával javaslatot tett arra, hogyan lehetne megnyugtatóan rendezni a nemzet kiemelkedő épített örökségi értékeinek megőrzésével, fenntartásával és méltó használatával foglalkozó szakterület sorsát. Állásfoglalása megfogalmazásakor abból indult ki, hogy a műemlékvédelem hatékony működésének legfőbb akadálya e szakterület egymással elválaszthatatlanul összefüggő feladatköreinek hosszú ideje meglévő szétaprózódottsága.

2023. JÚNIUS 8.

Az állásfoglalás főbb pontjai az alábbiak:

1. Az [Állásfoglalás a műemlékügyről – A dokumentum teljes terjedelmében itt olvasható](#) koncepció kiindulási pontja, hogy bármilyen, a kérdésre vonatkozó részletes jogi szabályozást szükségképpen meg kell előznie az alapértékeket és alapelveket rögzítő egységes *műemléki stratégia* megfogalmazásának, hasonlóan számos más ágazati nemzeti stratégiához.
2. Az állásfoglalás nyomatékosan felhívja a figyelmet arra, hogy a műemlékvédelem nem azonos a helyreállítással, felelőssége a mintegy 15 ezer országosan védett emlék és terület *összességére* kiterjed. Tevékenységi köre egyebek közt magában foglalja a szakpolitikai stratégiaalkotástól az értékek tudományos alapú és rendszeres számba vételén, védetté nyilvánításán, közhiteles nyilvántartás vezetésén át a tudományos, diagnosztikai és hatósági-igazgatási feladatokig a műemlékek állapotának és felújításának felügyeletét, de feladata a szakemberképzés és a szakterület nemzetközi kapcsolatainak gondozása is. E sokféle feladat együtt látására és összehangolására a jelenlegi struktúra a Műemléki Munkacsoport helyzetelemzése szerint alkalmatlan.
3. A nemzeti értékek megőrzése szempontjából tarthatatlan helyzet megoldására a műemlékügy egészét átfogó központi intézmény szolgálhat. Létrehozásának egyik fontos indoka a *hatósági munka*

műemlékszakmai megalapozottságának csaknem teljes hiánya. Ennek oka: a hatósági-igazgatási tevékenység jelenlegi éles elválasztása a tudományos háttértől, az arra épülő, csak többéves műemlékvédelmi gyakorlattal megszerezhető szaktudástól és terepismerettől. Szükség van tehát egy – a 2012-ben megszüntetett szakhatósági állásfoglalás kötőerejéhez mérhető – jogintézmény bevezetésére, másrészt a megfelelően megszervezett, „menedzserszemléletű” műemléki szakfelügyelet létrehozására.

4. Gyökeresen át kell alakítani a műemléki szakfelügyelet feltételrendszerét is. A jelenlegi kormányhivatali rendszerben a szakterület egységes irányítása ugyanis nem valósítható meg. A műemlék-felügyelő fő feladata a műemléki állomány ismeretén, naprakész információkon alapuló proaktív javaslattevés, konzultáció és tanácsadás, a műemléki beavatkozások szakmai segítése, a területén működő műemléki igazgatás szakmai irányítása, mely feladatcsomag ma lényegében ellátatlan.

5. A műemlékvédelem komplex tudományos bázisának létrehozásához a jelenleg különböző intézmények keretében töredékesen még meglévő (egyébként pótolhatatlan, nagy értékű) szakmai anyagok, egységes intézményi memória, szellemi és személyi erők egyesítése szükséges, aminek hatékonyság- és kapacitásnövelő, szinergikus hatása sem elhanyagolandó.

6. Az előzővel párhuzamosan új intézményként létre kell hozni a műemlékek karbantartásával, a felújítások előkészítésével (kutatás, tervezés) és megvalósításával (helyreállítás-kivitelezés, konzerválás-restaurálás) foglalkozó, valamennyi műemlék-tulajdonosnak szektorsemlegesen szakmai szolgáltatást nyújtó operatív szakmai bázist („műemlék-restaurálási és módszertani központ”).

Mindezek alapján a legfontosabb feladat olyan korszerű, a jogszabályok végrehajtásáért szakmailag felelős, alapvetően szolgáltató profilú, a szakmai tapasztalatokat nemzeti szinten integrálni képes, szakmai-tudományos műhelyként is működő, a nemzeti szakemberállományt nevelő központi intézmény létrehozása, amely az ágazati irányításnak és stratégiaalkotásnak is biztos alapját jelentheti, továbbá – a hasonló intézmények nemzetközi hálózatába illeszkedve – az állam műemlékvédelemmel kapcsolatos nemzetközi feladatainak magas színvonalú ellátására is képes.

MTA Műemléki Munkacsoport

Állásfoglalás a műemlékügyről – [A dokumentum teljes terjedelmében ide kattintva olvasható.](#)

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36/70/7090813
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb.
- az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes vagy kedvezményes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata